

Okruh a střed

Muž a žena duchovní aspekty

Muž a žena – ten maličký rozdíl

Muž a žena v biblickém mýtu stvoření Manželství –

osudová setkání Vysvobození sexuality

Ahabah

Obsah:

MUŽ A ŽENA DUCHOVNÍ ASPEKTY	1
Obsah:	2
Muž a žena – ten maličký rozdíl	3
Rozdílnost pohlaví.....	4
Rozdílnost v oblasti životních sil	4
Mají muži vůbec duši?	4
Odlišný postoj ke světu	5
Ženské a mužské zárodečné buňky - jednota a mnohost	5
Klid a pohyb — hlava a údy.....	6
Střední člověk.....	7
Vnější a vnitřek trojčlenného člověka	7
Ženské a mužské rozmnožovací orgány.....	7
Shrnutí.....	8
Éterické tělo ženy a muže.....	9
Ideálem muže je stroj	9
Žena a muž milují jinak.....	9
Oddělení pohlaví a individualizace	10
Propast mezi mužem a ženou.....	11
Muž a žena v biblickém mýtu stvoření.....	11
Stvoření a uhnětení.....	12
Rozdělení pohlaví.....	12
Deklarace vzájemných vztahů.....	13
Kdo je víc?	13
Proměny manželství	15
Manželství – osudová setkání	17
Svatba	19
Nevěsta a ženich.....	19
Svědkové a sbor věřících.....	20
Kněz	20
Čeho se používá?	21
Co se dělá při svatebním obřadu?	22
Co se stane?.....	23
Muž a žena v jazyce.....	24
Alchymický aspekt manželství	26
O žabím králi, neboli o vysvobození sexuality	28

Vážení čtenáři,

druhé číslo časopisu Okruh a středu roce 2000 přináší pohled na duchovní aspekty vztahu muže a ženy. Věříme, že Vám zpracování tohoto tématu bude přínosem, protože do vztahu muž-žena jsme nějakým způsobem „namočeni“ všichni, a to dokonce i tehdy, žijeme-li sami.

Vážnost zpracování tohoto tématu ze strany autorů odpovídá jeho významu, vždyť v otázce vztahů muže a ženy se dotýkáme tajemství samého Stvoření. Aby té tíže nebylo přespříliš, doplnili jsme texty na několika místech citáty slavných osobností, které svou zkratkovitou jadrností dokáží téma odlehčit, svést myšlenky z výšin a hlubin do středu každodenní zkušenosti, aby se zase o stránku dál mohly vydat na cestu poznání. I tak lze pěstovat pohyblivé myšlení, či přinejmenším snad vyvolat na vaší tváři úsměv.

Přejeme vám, vám' vážení čtenáři, dle možnosti příjemné prázdninové odpočinku a těšíme se na shledanou u podzimního čísla.

Redakce

Muž a žena – ten maličký rozdíl

WOLFGANG GADEKE

Přednáška (kráceno)

V čem vlastně spočívá rozlišení lidství na mužské a ženské? Za starých dob bývalo samozřejmé vnímat mužství a ženství jakožto fundamentální protiklad, přímo jako světové protivy. Vzpomeňme si na čínskou filosofii Jin a Jang, v níž se vysvětluje celý svět, celý vesmír i veškeré jeho procesy právě z polárního napětí mužského a ženského, jejich střetávání a spolupůsobení. Anebo pomysleme na rozmanité příběhy o bozích Řeků a Germánů — jak se tam spolu neustále potýkalo mužství a ženství: Héra s Diem, Athéna a Áres a všechna ta další jména. Lidstvo v předfilosofickém období by vůbec nenapadlo jakkoli snižovat nebo umenšovat tento protiklad mužského a ženského. Právě naopak. Mužství a ženství bylo vnímáno jako něco, co má pro svět konstitutivní význam. Později podobné vnímání trochu ustoupilo do pozadí díky racionalitě vědomí. A filosofické myšlení novověku v posledních dvou stoletích zrodilo myšlenku lidské rovnosti, u níž se musíme zastavit a zeptat se: Je prospěšná? Je spásná? Myšlenka rovnosti má v sobě něco oslňujícího, představujeme-li si, jak se lidé kdysi vzájemně utiskovali také muži ženy, a třeba naopak ženy muže. Snad si řekneme: Ale vždyť jsou si všichni lidé rovni! Avšak není to spíše nárok. postulát, než-li popis skutečnosti?

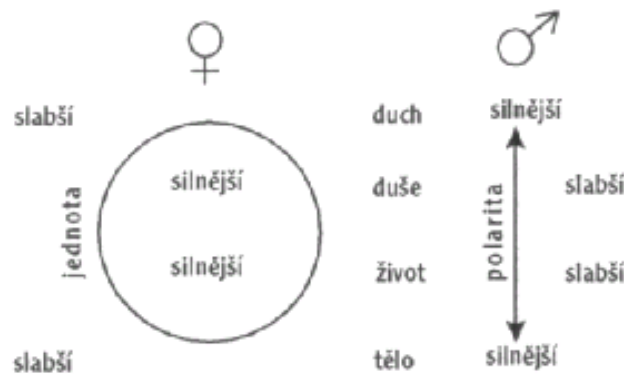
Biologie teprve před nedávnem objevila, že muž a žena jsou na jedné straně odlišni zásadně (rozdílností chromozómů), ale na druhé straně svými hormony se liší pouze relativně — totiž tak, že se vyskytují jak v mužském, tak v ženském organismu stejné hormony, jen v jiném poměru. Takže bychom skoro mohli říci fundamentální rozdíl, relativní rozdíl — obojí je správně. Bylo by totiž zrovna tak nesprávné prohlásit, že muž a

žena jsou absolutně a zásadně rozdílní, jako prohlásit opak, totiž, že jsou absolutně stejní. Kdyby totiž byli skutečně stejní a kdyby tedy to, co v sobě neseme jakožto lidství, bylo tím nejsilnějším a nejpůsobivějším, nemohlo by být tolik problémů mezi muži a ženami, jako jich ve skutečnosti je.

Rozdílnost pohlaví

Chtěl bych nyní, vycházející ze zcela prostých skutečností, trochu zabrousit do antropologie pohlaví. Všichni, muži i ženy, máme fyzické tělo. Tohle je znak pro muže ♂ a tohle ♀ pro ženy.

Když se na ně podíváme, vidíme charakteristické celkové rozdíly. Mužské tělo je především zřetelně těžší a větší, mohli bychom říci zemitější, nežli ženské. To se odráží v mnoha detailech, například sval o téže hmotnosti vydá u muže sílu asi o 30% větší, než je síla vydaná stejně hmotným svalem ženy. Tedy svalový potenciál je u muže asi o 30% vyšší. (Relativně ke hmotnosti svalů.) Vše ukazuje na to, že muži mají prostě tělo, jež je silnější, mohutnější, těžší. Tedy k položce „tělo“ připiší označení „silnější“ a „slabší“. Tím nic nehodnotím, to jen konstatuji skutečnost.

Rozdílnost v oblasti životních sil

Nemáme jenom fyzické tělo. Ve fyzickém těle působí životní síly. U životních sil dostaneme hned úplně jiný obrázek. Příklad: Ze všech embryí, která vznikají oplodněním zralého vajíčka v matčině těle, připadá na 100 ženských zárodků 130 zárodků mužských. Při narození je poměr 100 děvčat na 106 chlapců. Ve věku 21 let už připadá 100 žen na 100 mužů. Co to znamená? Znamená to, že už v době nejmocnějšího vývoje organismu je mužský organismus mnohem zranitelnější, podstatně smrtelnější. Je u něj mnohem vyšší úmrtnost novorozenců, tzv. perinatální úmrtnost. Chlapci takto umírají zhruba o třetinu častěji než dívky. V určitých problémových skupinách dětí — u psychiatrických jevů, u projevů poruch chování, legasthenie a autismu — jsou chlapci o 30 až 40 % více postiženi než dívky. Podobně je tomu u pubertálních problémů atp. Při vývoji života muže je všechno nějak obtížnější—jako by život muže byl nějak složitější nebo snáze podléhal smrti.

Na konci života tomu pak odpovídá, že věk, jehož se ženy průměrně dožívají, je asi o 10% vyšší než u mužů. U mužů to je asi 70 let, zatímco u žen až 77 let. Znamená to, že ženská životní síla je jednoznačně silnější než mužská. Projevuje se i v tom, že žena je schopna — podle konstituce a svých životních sil — vydat ze sebe další život, její organismus je tak životný, že vytvoří nový život. Je to proces, který zabere mnoho měsíců a přidáme-li ještě dobu kojení, vydá až na půldruhého roku. Ženský organismus dokáže tento obrovský životní výkon podat. Oproti tomu je to, čím zde přispívá muž, mizivě málo, jak co do času, tak co do síly, i co do množství. Můžeme tedy jednoznačně prohlásit: V oblasti života se poměr slabosti a síly mezi mužem a ženou obrací.

Mají muži vůbec duši?

Jak to vypadá ve sféře duševních sil? Ženy budou se mnou rády souhlasit, když prohlásím: „Člověk někdy pochybuje, že muži mají vůbec duši.“ Rozhodně to, co ženy duši nazývají, zhusta hledají v svých mužů marně. Podíváme-li se na duševní síly, tedy bohatství vjemů, představ a fantazie, vzpomínek atd.

Je jistě mnoho mužů, kteří jsou jakožto umělci v duševní oblasti velice bohatí, ale v běžném lidském, společenském kontaktu, v tom, co se odvíjí od člověka k člověku, od duše k duši, tam má žena často dojem: Tady by toho mohlo být více. Tak se ženy často cítí jakoby podvyživené, jako by se jim nedostávalo patřičné odezvy. Duševní život muže je prostě „slabší“ a duševní život ženy „silnější“. Prostě navazování kontaktů,

případně vyjádření toho, co je obsahem jejich zkušenosti, jejich duše, činí mužům ohromné potíže. Objektivizují je a oddělují od sebe. Duše se tedy zdá u muže zpočátku slabá, ale objektivizuje se a vypovídá o objektivních problémech. Stále má tendenci vše odosobnit a pravit: „Je to tak a tak.“ Ale ne: „Čím je to pro mne?“, nebo „Čím je to vůči mně?“ Tuto otázku často vytěsňuje.

Odlíšný postoj ke světu

Veškerá přírodověda vznikla tak, že si člověk řekl: To, čím jsou věci pro člověka, co pro mně znamenají, shledám-li je dobrými a krásnými, žádám-li si jich či nikoli, není vůbec důležité. Je třeba zabývat se „věcí samou“. A přesně to je stanovisko, jež Rudolf Steiner nazývá duchovním.

V jeho „Theosofii“ snad už v první kapitole narazíte na rozlišení mezi tělem, duší a duchem. Rozlišení mezi duší a duchem spočívá právě v tomto odlíšném položení otázky. Když se totiž vůči světu nestavím s otázkami typu: „Shledávám tuto zeleň, tyto květiny krásnými?“ „Prospěje mi to nějak?“ „Budu z toho něco mít?“, ale naopak: „Proč jiriny kvetou zrovna na podzim a ne na jaře?“ Líbí-li se mi ty květiny či nikoli, je šmahem jedno. Mohu se tím zabývat třeba tak, že si postavím otázku: Jaká vnitřní zákonitost je v tom, že na jaře okoličnaté rostliny ještě nekvetou (aspoň ne v takovém množství, ne tolik) na rozdíl od jednoděložných, jako jsou sněženky, krokusy, tulipány, narcisy? Proč ty kvetou na jaře a ne na podzim? To nemá vůbec nic společného s mým vnímáním, s mým zážitkem jednotlivé rostliny.

A toto pojetí je už muži mnohem bližší než ženě. Ženy vždy inklinují spíše k výroku: „No, tyhle květiny, ty se mi líbí. Mně se líbí.“ Vtom se velmi významně liší. Projevuje se zde rozdílný postoj vůči světu — pro ženu je velmi obtížné odhlédnout od toho, co pro ni právě tento předmět nebo vjem znamená. Můžeme tedy říci, že pro muže je snazší zaujmout objektivní stanovisko ducha, zatímco žena stále více zdůrazňuje ono duševně-osobní. Rudolf Steiner to ve svém duchovním bádání vyjádřil takto: Žena žije převážně z jednoty svých duševních a životních sil v jednotě těla éterického a astrálního, chceme-li použít těchto výrazů. Život muže se odehrává převážně v polárním napětí mezi Já a fyzickým tělem.

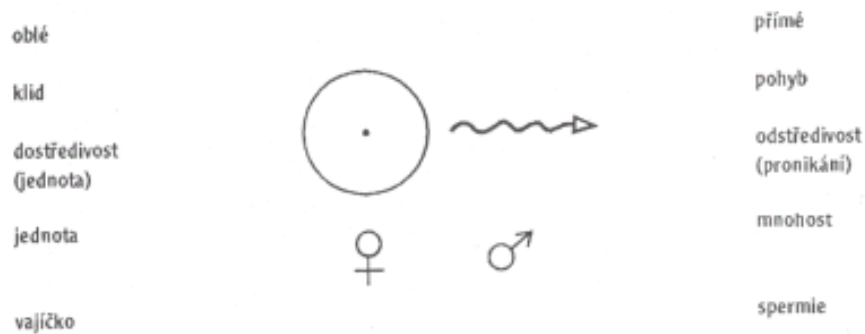
To je jakési první orientační schéma, na němž už můžeme něco vidět. Vzpomeňte si teď na mýtické vyprávění o žebro Adamově. Pokud si představíme, že byl dávný člověk obojím, mužem i ženou, potom byly všechny jeho články stejně silné. Později bylo ovšem z jeho středu, z oblasti hrudi, cosi vyňato a z toho vznikl nějaký jiný člověk. Jednoho (ženu) bylo nutno doplnit šůry a zdola, u druhého se vyplnila mezera (u muže). Takto máme obrazně před sebou právě to, o čem jsme předtím přemítali: že muži nějak chybí střed, respektive je tam oslaben. Podle mýtického vyjádření má o žebro méně. Jenom se nyní na to nedívejme jako na něco vyššího či nižšího. Teď vůbec neuvažujme, co je lepší či horší, jen si uvědomme, o co tu jde; pohleďme na to „mužsky“, s odstupem, ne „žensky“ (Co to pro mě znamená?).

Ženské a mužské zárodečné buňky - jednota a mnohost

Chtěl bych zde uvést ještě jiný obraz. Pohleďme nyní na něco, v čem je každý jednoznačně jenom mužem nebo jen ženou. Dostaneme se tak k nejmenším jednotkám, jaké snad vůbec jsou — k zárodečným buňkám. A samozřejmě i ty mají charakteristické rozdíly. Tohle bude znamenat vajíčko (kreslí), ženskou zárodečnou buňku. Je poměrně velká, na hranici viditelnosti. Je okrouhlá a poměrně klidná. Nemá vlastní pohyb, jenom tak odkapává ze zárodečných žláz a řasinky ji zvol-na těžkopádně posunují vejcovodem do dělohy, kde je potom buď oplodněna nebo je jako neoploštěná čas od času odstraněna. — Oproti tomu mužská zárodečná buňka je mnohem menší. Nemohu jí nakreslit v odpovídajícím poměru. Má zhruba kuželovitou hlavu a dlouhý bičíkovitý ocas; je zřetelně dvoudílná, zatímco vajíčko vyjadřuje naprostou jednotu. Mužská zárodečná buňka se pohybuje vlastním pohybem, je malinká, postupuje po oplodnění v organismu kupředu směrem k zárodečné buňce ženy, k vajíčku.

Máme zde tedy především formální rozdíl — polaritu okrouhlého a přímého. Kdo z vás má děti ve waldorfské škole nebo sám do waldorfské školy chodil, ví, čemu se děti ve waldorfské škole učí: křivé a přímé jsou podoby světových principů Jin a Jang, krátce řečeno. Potom zde máme prvek klidu a pohybu. A za třetí se můžeme podívat na jejich funkci, na jejich účel: U vajíčka jím je přijetí a početí — je dostředivě orientováno. Má cosi obdržet. U muže máme zcela opačnou tendenci. Mnoho spermií s odstředivou tendencí. Samy se pohybují. Mohli bychom ve srovnávání ještě dlouho pokračovat, leč podívejme se na toto: Ty nejmenší prvky lidského organismu jsou zcela jednoznačně polárně orientovány. Mohli bychom zde napsat, co jsem prve řekl: u ženy „jednota“ a u muže „podvojnost“ nebo „mnohost“. Jednotlivá spermie je nesmysl, ta neexistuje. Spermie se vyskytují pouze v houfech. A to ne po stovkách nebo tisících, ale po miliónech! Na druhé straně vajíčko je vždy

jen jedno, nanejvýš dvě.

Klid a pohyb — hlava a údy

Třetí obraz ukáží přímo na těle. Když totiž říkáme, že tyto principy jsou základy mužství a ženství, můžeme také konstatovat, že všichni jsme ve svém horním člověku, v hlavě, utváření žensky — sféricky a okrouhle. Tam panuje klid. Neboť hlava je hlavou, nositelem vědomí a sídlem podstatné části nervové soustavy právě proto, že se organicky nalézá v klidovém postavení. Postupné napřímení zvířete do podoby člověka je právě tím, co osvobozuje hlavu od vlastního pohybu, především od chápavého a trhavého pohybu spodní čelisti, který u zvířat ještě hraje významnou roli. Nohy, jež přejímají samy úlohu pohybu vpřed, osvobozují ruce od jejich pohybové funkce a ty mohou přejmout funkci uchopovací. A poněvadž ruce přejímají chápavou funkci, nemusí ji už vykonávat brada a spodní čelist. Může tedy sloužit řeči, schopnosti lidí! K tomu může hlava i zaujmout stabilní, podepřenou ústřední klidovou pozici namísto pozice visuté a stále spjaté s pohybem, a tím se může rozvíjet i mozek. Klid je tedy tím podstatným pro myšlení a vnímání.

V hlavové oblasti je člověk zcela receptivní. Přijímáme myšlenky, vjemy, to, co vchází ušima, nosem i ústy — potravu, vzduch. Jedinými výjimkami jsou vydechování a řeč. Tedy tehdy, je-li člověk zdravý. Vychází-li tudy ještě něco jiného, pak je člověk nemocný. Na opačném konci organismu nalézáme — co jiného nežli opak. Není zde jednota hlavy, ale podvojnost či mnohost údů. Zde také vše z člověka vychází do světa. Já vycházím do světa, zasahuji do světa. Je to také směr těch duševních sil, kterými se hned dále zabýváme. Ale zde jde nejdříve o tělesnou formu a podobu končetin, jež jsou odstředivé, obrácené vně, s údy a kostmi rovnými.

Látková výměna má spíše tendenci projevit cosi vlastního, neponechat přijatou potravu jen tak, jako je tomu u vnímání nebo v myšlení, jež jsou takto objektivnější. Při výměně látek se vše přijaté úplně rozloží, zcela vysvěleče z vlastní podoby a vybuduje se z toho vlastní tělesná substance. Látkovou výměnou a svými údy vtiskuje člověk své vlastnosti hmotě a světu. To je pohyb, pohyb vůle, jež nabývá svého vyjádření především v

údech.

Souhrnně tedy můžeme říci: Pokud pojmem dosud vyložené jakožto základní rysy mužského a ženského organismu, jsme všichni ve své hlavě organizováni žensky a ve svých údech mužsky.

Střední člověk

Mezi tím se nachází oblast středního člověka: hrud', dýchání, krevní oběh. Je to skutečně ono prostředkující — ne pouze stažení a roztažení, ale vdech — výdech, srdeční systola a diastola, stažení a rozšíření: krevní oběh. V dechu a tepu sledujeme tyto pohybové funkce v jejich rytmickém střídání.

Totéž platí pro utváření řekněme třeba žeber. U žeber už nejde o uzavřenou schránku, jako je lebka, není to už sférický tvar, pevný a klidný, ale hrudní koš,

jenž se sice celkově sféře podobá, ale nahoře a dole je otevřený. Žebra se také směrem dolů narovnávají; nahoře jsou zaoblená a zahnutá, směrem dolů nabývají čím dál více podoby končetin. Sama o sobě už nejsou kulatá a sférická, ale jsou zahnutá a dohromady sféru vytvářejí. A opět: dole jsou pohyblivější než nahoře; nahoře jsou pevná a kostěná, směrem dolů měkčí a chrupavčitější. I zde — v tvaru žeber — se projevuje zprostředkující úloha „středního člověka“.

Vnější a vnitřek trojčlenného člověka

V souvislosti s otázkou mužství/ženství bude nyní napínavé podívat se na oblast, v níž jsou muž a žena rozdílní, tedy na rozmnožovací orgány. I zde musíme potvrdit, že je muž „končetinově“ orientován. Svaly i končetiny jsou u muže silněji vyvinuté. Žena pak je — už od pohledu — silnější v oblasti trupu, ve středu. Co se týče celkového vzhledu, má tvary zaoblenější, zatímco muž je tvarů přímých a hranatých.

Udělejme další krok: Duše působí v hlavě v podobě myšlení a vnímání, v látkové výměně a soustavě končetin jako vůle a ve středu člověka jako cit. Pokud si nyní uvědomíme procesy vědomí s duší spojované, zjišťujeme, že jak soustava nervové smyslová, tak soustava rytmická i soustava látkové výměny a končetin mají všechny po dvou částech: rytmická soustava se skládá z dýchání a krevního oběhu, soustava nervové smyslová, jak už název napovídá, z nervů a orgánů smyslových a konečně máme na jedné straně výměnu látek a na druhé straně končetiny. A vždy jeden člen této dvojice je orientován ven. V hlavě jsou to orgány smyslové, v centrální oblasti dýchání a ve spodní oblasti soustava údů.

Opačná strana těchto soustav je vždy obrácena dovnitř. Nervový systém směřuje dovnitř — nejen prostorově, ale i funkčně, je to vlastní orgán vnitřní organizace. Neslouží ke spojení se světem. Podobně je tomu u oběhu krevního — ve zdraví zůstává uzavřen uvnitř organismu. I látková výměna je skrz naskrz do sebe uzavřeným organismem. Neznamená to, že by neměla žádné vztahy s vnějším, ale ty jsou pouze vylučováním. Vše, co z těla vychází, se soustřeďuje v jeho dolní části, jedinou výjimkou je oplodnění. Na opačné straně organismu máme také jednu výjimku, a tou je řeč a výdech.

Co do vědomí je rozhodující, že vědomější je vždy to, co vychází navenek, tedy oblast smyslů, dechu, údů. Ve svých smyslech jsme úplně bdělí. Naše smysly dokážeme vědomě ovládat — můžeme zavřít oči, podívat se zblízka, naslouchat, vypnout... Člověk tedy může své smysly používat vědomě. Ale o svých nervových orgánech, dokud jsou v pořádku, nevím nic.

V rytmické sféře dokážu zadržet dech, mohu své dýchání vědomě zvolnit apod. Kdykoli chci, mohu si je zřetelně uvědomit. U krevního oběhu je tomu zase zcela jinak. A v oblasti výměny látkové a údů je to úplně jasné: Pohyby svých údů dokážu jasně vnímat a řídit, avšak u výměny látek je nejlépe, pokud o ní nic nevím, poněvadž když si tam něčeho povšimnu, je to zcela určitě špatné. A o aktivním řízení látkové výměny si mohu nechat jen zdát.

Ženské a mužské rozmnožovací orgány

Pro rozdílnost muže a ženy z toho vyplývá ještě cosi podstatného: rozmnožovací orgány, jež se včleňují mezi systém výměny látkové a údů, jsou u ženy zcela vhloubeny do dutiny těla, a to do oblasti, v níž člověk spí a sní. U muže jsou naproti tomu rozmnožovací orgány zcela vychlípeny ven z oblasti látkové výměny a jakoby nabývají podoby končetin, jež jsou zde zástupci bdělosti a o nichž má člověk jasné vědomí. To znamená, že v utváření ženských a mužských orgánů máme už první poukaz na to, že i vzhledem ke svým pohlavním, rozmnožovacím orgánům jsou muž a žena duševně a podle vědomí úplně odlišní, přímo komplementární. Ještě to poněkud rozšíříme o další ilustraci.

Podíváme-li se na rozdílnost ženských a mužských rozmnožovacích soustav schematicky, původnější je ta ženská — v tom, že zárodečné žlázy jsou v břišní dutině. Tam leží, trochu podlouhlé, ale přibližně kulovité vaječníky, jak se také u ženy dá očekávat. Mají tvar hlavy. Hlava je pak oblastí, jež zešíroka absorbuje životní procesy a v níž probíhá jejich pravý opak, totiž jejich rozklad, čímž vzniká vědomí. Tyto rozkladné, analytické procesy v hlavě nacházejí svůj výraz i v tom, že nervová materie je vůbec nejnímavější a také nejrychleji odumírá.

Takové relativní umrtvení organismu v hlavě se odráží i v ženských zárodečných buňkách, a to v tom, že už při narození děvčátka jsou všechny zárodečné buňky k dispozici, je jich pár set tisíc. Udržují se po desetiletí, během let jich nepřibývá ani neubývá. Nedochozí k žádnému dalšímu buněčnému dělení, k žádným životním procesům. Jenom od puberty každé čtyři týdny jedno vajíčko dozraje a vypadne do trubice, do vejcovodu, a odtud do dělohy. Je to tedy oblast relativně mrtvá, okrouhlá, klidná a neživá.

Sama děloha je pak orgán, jenž se po mnoha stránkách rovná či podobá srdci. Je to totiž dutý sval určený k tomu, aby se roztahoval a zase stahoval, cosi pojal a zase vydal. Podobnost dělohy se srdcem jde až do struktury vlastního svalu, vláknitě spirálovité, ano až do struktury jednotlivých vláken: ústřední dutý orgán. Navazuje na ni radiálně rovná stavba pochvy, jakožto svého druhu „negativní končetina“. Tedy odshora dolů máme členění na hlavu, střed člověka a soustavu údů. V metamorfóze, přetvořeně, ale přesto je to úplný člověk.

U muže je tomu úplně jinak. Varlata vyrůstají ven z organismu, a děje v nich probíhající jsou protikladem toho, co se děje v ženském organismu. Zatímco vaječníky jsou neustále v klidu, varlata jsou neustále v pohybu. Zatímco ve vaječnicích nedochází k žádnému buněčnému dělení, ve varlatech se to děje stále. Zatímco u ženy je k dispozici jen asi čtyři sta, pět set až šest set tisíc vajíček a během života jich dozraje tak pár stovek, u muže se denně vytvoří zhruba 120 miliónů spermií. Představte si to, 120 miliónů! Ubírají se potom chámovody dovnitř do těla a odtud zase do údu. Mají končetinu, ta se však vyskytuje nad útvary podobnými hlavě, je to tedy něco jako člověk naruby. Vršek se obrací dolů a spodek zase nahoru.

Celé rozmnožovací ústrojí ženy má charakter látkové výměny a z duševního hlediska je ve stavu spánku a snu. Rozmnožovací ústrojí muže má charakter končetin, zřetelný vlastní život a bdělé vědomí. Avšak to, co je u ženy uprostřed, děloha, u muže zcela mizí, až na malinký shluk buněk bez jakéhokoli významu. V mužském rozmnožovacím ústrojí neexistuje střed — tam, kde by měl být střed, je kost, stydká kost.

To je obrázek, který už sám o sobě něco vypovídá. Přesto ještě neobsahuje žádné hodnocení, je to jen popis rozdílu mezi mužem a ženou: Ženské rozmnožovací ústrojí se nachází v oblasti výměny látek a spánku, mužské v oblasti končetinové bdělosti. To první se jeví více v jednotě s celkem organismu, to druhé spíše jako polární protiklad vůči organismu.

Shrnutí

Postupme ještě o krok dále a podívejme se na věc z pozice celku: Muž i žena mají ženské utváření hlavy. Podle stejných utvářecích principů jsou oba v oblasti údů utvářeni mužsky. Pohlavní orgány ale způsobují, že muž v této oblasti obdrží ještě cosi končetinovitěho, mužského navíc. Žena je zde ovšem utvářena jasně žensky, včetně jejího centrálního orgánu. Dalo by se také říci, že mužskost spodní části těla se u ženy kompenzuje ženstvím. U muže je naopak mužskost soustavy končetin jeho pohlavními orgány posílena. (Viz nákres na str. 11) A nyní se dostaneme k něčemu, co je mnohým z vás už známo.

Éterické tělo ženy a muže

Rudolf Steiner vícekrát poznamenal, že muž je podle svých životních sil ženou a žena je ve svých životních silách, tedy oněch silách, které budují a oživují naše tělo, činí je schopným růstu a reprodukce, mužem. Stručněji: Muž má ženské éterické tělo a žena mužské éterické tělo. Jak to? Jak si to máme představit? Podíváme-li se na lidské tělo, musíme říci, že éterické síly, životní síly člověka, mohou vytvořit jak mužské tak ženské tělo, tedy musí být v zásadě schopny obojího. Ale v konkrétním případě jsou vždy bržděny v tvorbě určitých orgánů a povzbuzeny k tvorbě jiných. To tedy také znamená, že určité tvůrčí síly se u člověka nemohou na tvorbě orgánů podílet.

Co se ale stane s utvářejícími silami, které nepůsobí v těle? Mnoho z nás to zná z pedagogické činnosti. Když ve waldorfské škole posíláme děti do školy v sedmi letech, děláme to proto, že tehdy jsou už určité utvářející síly volné, nemusí se účastnit procesu budování těla. Projevuje se to tak, že se objeví trvalý chrup a síly, jež se účastnily jeho tvorby, již mohou odpočívat, aspoň tedy tam, kde už ty nové zuby jsou. A ty síly je potom možno využít k vědomému životu duše, ke kultuře učení. Tyto základní úvahy můžeme vztáhnout i k naší problematice. Dá se totiž říci: to, co se zde ušetří z ženské éterické síly tím, že se nebudují tělesné orgány, je k dispozici vědomému životu duše. A naopak: Mužské utvářející síly se u ženy nevyužívají, jejich tělesný projev je blokován a jsou k dispozici vědomému životu duše, totiž představivosti a myšlení.

Ideálem muže je stroj

Vidíme to i na následujícím jevu: v myšlenkovém a představovém životě muže se jakoby zdvojením posilují ženské tendence hlavy, tendence k objektivitě. Nechávací platit jen to, co je vnější. Pouze vpouštějí dovnitř, ale sebe pokud možno neangažují. Jde o reprezentaci světa v protikladu k ženské sebereprezentaci. Představový svět muže je takový, že z něho dělá fanatika objektivitu: „Je to přeci tak a ne jinak, pochop přece, že je to právě tak!“ To je typicky mužská věta. Ze-nám se vůbec nelíbí. Neboť když muž — to jste jistě již vícekrát sami zakusili — ženě něco vysvětluje, naprosto objektivně vysvětluje, většinou mu na vše přikyvuje: „Ano, ano“, ale jakmile skončí a má radost, že ji zcela přesvědčil, najednou od ní slyší: „Ano, ale přesto...!“ To dokáže každého muže naprosto rozlítit: „Teď jsem ti to právě vysvětlil, tak co?“

Je to tím, že žena ve svých představách žije zcela jinak než muž, neboť u ní spolupůsobí mužské utvářející síly. Do tvorby představ se u ní tedy zapojují i síly sebevyjádření, spontánního pohybu. Ženy nedokáží brát představy jen tak, objektivně, ale přetvářejí je a mění. Snad je život duše takový, že ženy vlastně sledují záměr něco změnit. Jde to až potud, že se mnohem raději a snáze stěhují, mění účes, přestavují nábytek a tak podobně. Je to proto, že ve svém vědomém duševním životě nerady nechávají věci tak, jak jsou, ale podnikají změny. Také to jistě hraje svou úlohu u oné mužské pohodlnosti, která by vše nejrady nechala běžet dále tak, jak už to je zařízeno, všechno má fungovat. Muži usilují o to, aby vše okolo nich vně fungovalo bez jejich přispění: ženy, děti, vše má fungovat. U žen je tomu opačně. Ty dobře vědí, že do všeho je třeba se znovu a znovu vkládat svou vůlí, že všemu je nutno věnovat vlastní aktivitu

a péči. Ideálem muže je stroj. Proto je jím také tak fascinován a to, že něco takto funguje, ho může přivést až k slzám. A jsou zase jiné situace, při nichž si ženy padají s pláčem do náručí, muži u nich postávají a ženy se dívají:

„To nic necítíte, s vámi to nehne?“ Tedy ženská představivost žije vždy z určité části vlastním pohybem, z vlastní dynamiky, z vlastní fantazie. Nechávat věci tak, jak jsou, jí vůbec není příjemné, neboť jí taková objektivita vůbec netěší.

Žena a muž milují jinak

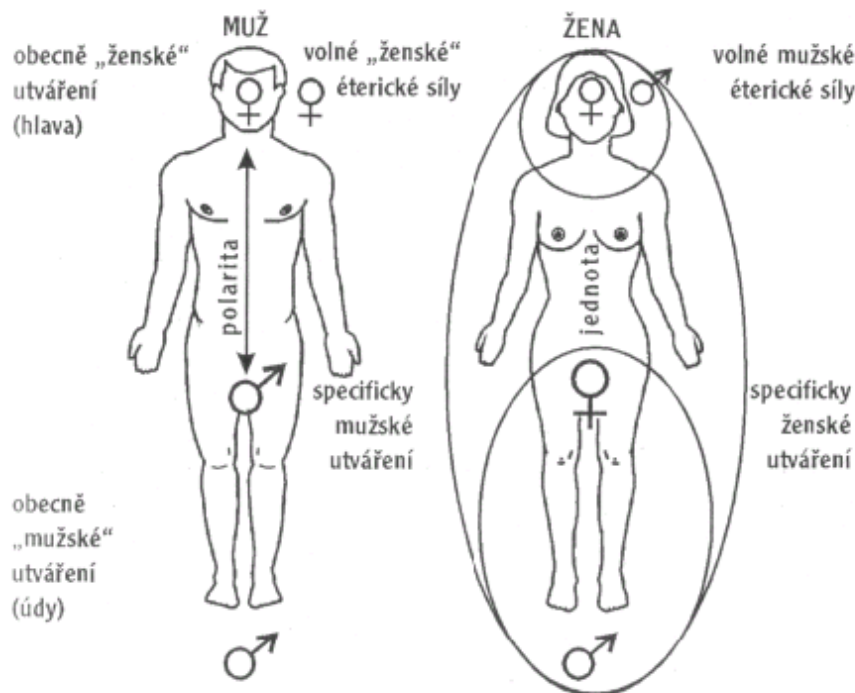
Zasahuje to až do citů. Nyní přecházíme k duševnímu životu. Rudolf Steiner jednou řekl, že muž a žena i jinak milují. Žena do svého života vždy vplétá svá přání, své představy a ideály. Nemiluje muže takového, jaký je, ale jakým ho chce mít a v co ho doufá převychovat. Až do té míry, že je-li muž například alkoholik, žena v podstatě věří, že se to nakonec ještě odnaučí. Nebo má-li sama nějaké náboženské potřeby, jež nechávají muže chladným, myslí si: „No, však ono to přijde.“ To je jedna z největších ženských iluzí — že v tomto směru ještě něco přijde! Muži oproti tomu milují s určitou mírou žádostivosti.

Opět se nám naskytá stejný obrázek: Muž žije v napětí mezi horním a dolním. Je takřikajíc dole zcela mužský a nahoře zcela ženský. Žena žije vjednotě. Mužství nižšího lidství se u ní vyrovnává ženstvím a ženství vyššího člověka se vyrovnává mužstvím. Základní konstituce muže a ženy je zcela protikladná. I zde máme opět jednotu a polaritu, rovné a křivé. Ještě bychom mohli tuto úvahu prohloubit, ale vtírá se otázka: „Proč jen tomu na světě

tak je? Proč jsme tak rozdílní?“

Oddělení pohlaví a individualizace

Ale proč vůbec existuje taková rozdílnost? Prvoplánově bychom mohli říci, že je to proto, že existuje rozmnožování. Ale v oblasti živočichů a rostlin známe i rozmnožování bez rozlišování organismů na mužské a ženské. U všech rostlin se dají z jejich listů, lodyh a kořenů vypěstovat odnože a ty se množí jednoduše pupeny nebo výhonky. Stejně je to u jednobuněčných živočichů. Stále rostou a dělí se.

Jsou vlastně potenciálně nesmrtelní. Stálo by za biologické pojednání, jak současně s oddělením pohlaví se vtírá do živočišné říše smrtelnost. Každá jednotlivá buňka už nemá schopnost dát znovu vzniknout celému organismu, některé z buněk musí zemřít. U lidí už z toho zbyla jenom potenciální nesmrtelnost zárodečných buněk, neboť ty přežívají v novém organismu. Ale u primitivních organismů má tuto schopnost každá buňka.

To, co popsal Rudolf Steiner jako následek oddělení pohlaví, totiž smrt, mu-žerne vyčíst už z živé přírody: smrt živého organismu nastává tehdy, když už není schopen nepohlavně se rozmnožovat. Za zeslabenou formu smrtelnosti můžeme považovat, když je reprodukce ještě hodně silná, tedy obnovování jednotlivých orgánů nebo jejich částí, jako je tomu v raném zvířecím stádiu. Houby mohu protlačit sítem, úplně rozmačkat a rozemlít a na druhé straně se zase všechno poskládá. U ještěrek — to jsou už vysoce vyspělí obratlovci — je už možno odlomit pouze konec ocásku, a to na zcela určitém místě, aby opět narostl. Mají takřka ještě jeden pupen. My lidé si dokážeme léčit rány jizvami, ale už nemáme žádný pupen, z něhož by nám opět narostlo to, co je užato. Celek

vzniká tak, že životní síly, které už neslouží regeneraci a rozmnožování, se využijí k budování nervové soustavy. Můžeme to vidět i u řady zvířat: Primitivní zvířata, která mají nervovou soustavu v míše, mají rozmnožovací orgány umístěny někde uprostřed těla. Čím je zvíře vyspělejší, tím více se posunuje nervové centrum směrem k hlavě a rozmnožovací orgány ustupují dozadu ke končetinám, až se mezi nimi ustaví polarita. Existuje přímá souvislost mezi rozvojem nervové soustavy na jedné straně a ztrátou regenerační schopnosti a překládáním reprodukčních orgánů na opačný konec organismu na druhé straně. S oddělením pohlaví je pak spojena i „smrtelnost“ organismu a navíc i rozvoj specificky lidské nervové soustavy, tedy vědomí. A tím je posléze umožněno i vědomí Já.

Vědomí lidského Já je vykoupeno rozdělením pohlaví. Schopnost myslet je vykoupena tím, že se reprodukční síly organismu využívají jen zpola. Proto může jedna část sloužit vědomému životu duše, představivosti a myšlení, ale druhá musí být doplněna jiným člověkem. Skrze oddělení pohlaví vzniká i možnost omylu, nemoci a právě smrti, ale hledme, čím je toto vše vyváženo: Totiž individualizací, možností rozvinout vědomě své Já.

Za svou individualitu tedy vděčíme oddělení pohlaví. Individualizace je právě tak jako schopnost myslet a uvědomovat si své Já plodem a následkem oddělení pohlaví. Stejně jako nemoc a smrt.

Propast mezi mužem a ženou

Tím jsme uchopili základní fenomén lidské existence a vidíme, že je veskrze dvojaký a dvojznačný: Na jedné straně jsme mu vděční nejen za svobodu jednotlivce, ale také za první primitivní formy toho, co nazýváme láskou. Láska povstává z napětí a přitažlivosti pohlaví po jejich oddělení. Skrze oddělení pohlaví jsou umožněny nejvyšší hodnoty lidského bytí — láska, svoboda, individualita, myšlení. Je jím otevřen přístup k nejvyšším hodnotám, ale také k problémům.

Samo pohlaví je tím problémem. Skrze oddělení muže od ženy, ženy od muže, povstává nemoc i smrt a veškerá jednostrannost. Ano, mezi mužem a ženou se rozevírá propast. Propast horší a větší nežli mezi národy a rasami. Jako muži nemůžeme pocítit, co to je žít v ženském těle a naopak. Žena nedokáže prožít pocit bytí v mužském těle. Zamilovanost a podobné stavy nás jen na chvíli ošálí a na krátký čas vzbudí dojem, jako bychom si rozuměli. Oddělenost a osamělost člověka jsou také následky oddělení pohlaví. Působí i oddělenost člověka od duchovního světa. Jasně to zobrazují staré mýty, v nichž po oddělení pohlaví a následném pádu do hříchu následuje vyhnání z ráje, takže člověk ztrácí i sjednocení s božským světem — vše v důsledku oddělení pohlaví. Je nám tedy oddělenost pohlaví včetně svých důsledků tím nejproblematičtější, ale i nejvyšším a největším na člověku, na jeho lidském bytí.

Navíc je oddělenost pohlaví starší a předchází všemu ostatnímu dělení lidstva. Oddělenost ras se datuje od potopy, rozdílnost národů od stavby babylonské věže. Vždyť k oddělení pohlaví došlo před pádem a stalo se teprve jeho předpokladem. Problémem je i to, že dnes každý z nás mužů vycházející nejprve od sebe soudí, že stejně jako on cítí a myslí, musí cítit a myslet i ona. A potom nastane strašné probuzení, kdy muž musí konstatovat, že všechno je u druhého pohlaví zcela jinak — „totaliter aliter“. Nebrat ohled na toto zcela jiné uspořádání mužského a ženského organismu dávno před tím, než si položíme otázku individuální rozdílnosti, je pramenem neporozumění. Neboť na fyzické úrovni jsme prostě mužem a ženou, nehledíme-li na změny, jež dnes umožňují operace a podávání hormonů. Je tomu tak i u životních sil. I duše je zasažena touto rozdílností, poněvadž se inkarnuje v těle. Teprve na úrovni Já, naší osoby, jsme si skutečně rovni. Potenciálně rovni — nikoli stejností způsobu, ale stejnou hodnotou. Samozřejmě se nám nyní vnučuje otázka: Když jsme tak rozdílní až k samým rozmnožovacím orgánům, k čemu je nám společenství na celý život?

Z čtvrtletníku Flensburger Hefte, Sonderheft Nr. 1. Flensburg, Flensburger Hefte-Verlagsgesellschaft. 3. vyd.

1988. Str. 6—22. Z němčiny přeložil Václav Ondráček.

Muž a žena v biblickém mýtu stvoření

MILAN HORAK

Mluvíme-li o stvoření člověka podle Bible, představujeme si zpravidla, jak Bůh v podobě vousatého starce hněte z hlíny muže jménem Adam. V našich představách se tedy jedná o stvoření muže, k němuž je posléze žena doplněna poněkud obskurním způsobem: Bůh vyjme Adamovi žebro a z žebra utvoří ženu jménem Eva. Adama si přitom představujeme po tomto zákroku stejně jako předtím, až na nepříliš závažnou ztrátu jednoho žebra; žena dostává punc druhotnosti a odvozenosti, muž se naopak stává synonymem pro člověka

vůbec.

Tuto představu stvoření člověka nacházíme rozpracovanu v židovských i křesťanských legendách a na obrazech uplynulých staletí; ba můžeme říci, že právě pod dojmem těchto obrazů a legend se naše dnešní představa o biblickém stvoření člověka utvářela. Otevřeme-li však samu Bibli a přečteme-li si slovo za slovem, co o stvoření člověka píše ona, získá naše tradiční představa podstatné trhliny.

Stvoření a uhnětení

Už při letném pohledu na biblický text si všimneme skutečnosti, že stvoření člověka je v Bibli popsáno dvakrát a že oba popisy se od sebe dost liší. Oba najdeme v knize Genesis, tedy v první z biblických knih; první popis na konci její první kapitoly (s těžištěm ve verši 27), druhý popis na začátku kapitoly druhé (verš 7). Přečteme-li si však obě vyprávění podrobněji, zjistíme, že každé z nich popisuje jiný děj, že činnost, kterou Bůh s člověkem provádí, je odlišná. V Kralické Bibli se v Genesis 1,27 dočteme, že Bůh člověka „stvořil“, zatímco v Genesis 2,7 stojí, že Bůh člověka „učinil“. Ekumenický překlad užívá podobně znějících slov „stvořil“ a „vytvořil“ a tím rozdílnost trochu zakrývá, ale podíváme-li se do hebrejského originálu, spatříme ji opět v plné naléhavosti. V Genesis 1,27 je totiž užito slovesa „bárá“, které sice můžeme přeložit naším slovem „stvořit“, ale s výhradou, že v hebrejštině se toto slovo používá jedině tehdy, když se mluví o Bohu. Jeho tvoření je totiž nesrovnatelné s tvořením kohokoli jiného, jako například s tvorbou umělce, který vytváří svá díla z již existujících materiálů; Boží tvoření nepotřebuje nic jsooucího, jeho materiálem je Tvůrce sám. Úplně odlišného charakteru je sloveso „jácar“, použité v Genesis 2,7. To je slovo veskrze pozemské; v hebrejštině se ho užívá především pro činnost hrnčíře, tedy pro přetváření neforemného kusu hlíny v užitečnou nádobu; česky bychom je mohli přeložit slovesem „hníst“.

Srovnáním slov „bárá“ a „jácar“ se nám vztah obou popisů stvoření člověka začíná ozřejmovat. V první kapitole se mluví o skutečném stvoření člověka,

o přechodu mezi stavem, kdy člověka ještě nebylo, do stavu, kdy člověk jest. Člověk je stvořen ve své nejvznešenější podstatě, tedy „coby obraz Boží“; jeho bytí je ještě prosto tíživé pozemskosti. S tou se člověk setkává ve druhé kapitole, když jej Bůh „hněte“, když proměňuje jeho tvar, aby ho učinil schopným účasti na pozemském životě. Člověk je uhněten „v prach země“ (tradiční překlad „z prachu země“ je jazykově nesprávný a zde i zavádějící, protože se nejedná o materiál, nýbrž o charakteristiku nového stavu člověka, o popis toho, v co se člověk hnětením promění); Bůh mu vdechne „ducha života“, člověk se stane „duší živou“, tvorem pozemského světa.

Rozdělení pohlaví

V popisech obou stupňů stvoření člověka nenalzáme ani náznak toho, že stvořený člověk by byl muž. Všude se mluví jen o člověku jako takovém, hebrejsky „ádám“, což se dá překládat jako „člověk“, ale nikoli jednotlivý člověk, nýbrž člověk všeobecně, lidský druh, bytost člověčenství. Je to slovo, od kterého se v hebrejštině nedá utvořit množné číslo, proto se dá překládat i „lidstvo“ nebo „lidé“.

Otázce pohlaví stvořeného člověka se však nelze vyhnout, protože z běžného pozorování víme, že člověk je obyčejně buď mužem nebo ženou, a třetí možnost si neumíme představit. Bible s touto otázkou počítá a zařazuje proto hned za první zmínku o člověku, že Bůh stvořil lidi „mužem i ženou“; v hebrejštině tu stojí „záchar-unqévá“, což by se trefně dalo přeložit i jako „samec-a-zároveň-samice“. Aby nebylo o pohlaví člověka pochyb, aby si ho některé pohlaví (kupříkladu muži) nezačalo přivlastňovat, zdůrazňuje Bible na tomto místě, že prvotní člověk byl „mužem i ženou“, že v sobě nesl mužskou i ženskou stránku člověčenství.

Na obojetnosti člověka nezmění nic ani „uhnětení“ popsané v Genesis 2,7. Teprve na konci druhé kapitoly ve verších 2 1—24 se vypráví o ději, který tradice nazývá „stvoření ženy“. Dosavadní úvahy nás však naučily opatrnosti vůči tradičním představám, a proto si raději tyto verše nejprve pozorně přečteme.

Především se dovídáme, že Bůh vyňal člověku „žebro“ a z něj utvořil ženu.

V originále tu najdeme slovo „hacélá“ („ha“ je určitý člen, který se v hebrejštině považuje za součást slova); podíváme-li se, jakých významů toto slovo nabývá v biblických knihách, zjistíme, že význam „žebro“ je až druhotný a že slova se používá převážně ve smyslu „strana“, „bok“, „úbočí“, „křídlo (budovy nebo dveří)“; teprve v novohebrejštině znamená slovo „célá“ opravdu totéž, co „žebro“ v češtině. Měli bychom tedy spíše než o vynětí žebra mluvit o odebrání jedné ze stránek lidské jsooucnosti; Bůh odebírám člověku ženskost a utváří (nebo doslovněji „buduje“ či „vzdělává“) z ní samostatnou bytost; to, co bylo původně celým člověkem, se nyní stává člověkem zbaveným žensství, tedy mužem. Příznačné je, že Bůh muže ihned doplňuje „tělem“ nebo „masem“,

zatímco žena bude později pojmenována Eva' což je odvozeno ze slova „chaj“, „životní síla“ — po ztrátě ženských životních sil dostává muž jako protiváhu více sil fyzických, mohutnější a svalnatější tělo.

Deklarace vzájemných vztahů

Od okamžiku rozdělení člověka se dá mluvit o muži a ženě v našem smyslu slova; Bible se hned chápe této možnosti, aby popsala jejich vzájemný vztah. Nejprve se o slovo hlásí „člověk“ (a zdá se, jako by se zde jednalo o bytost člověka nerozděleného) a vyhlašuje, že žena je „kost z jeho kostí“ a „maso z jeho masa“, tedy že žena je postavena z „masa a kostí“ stejným způsobem jako člověk původní. To znamená, že i tato nová, z obojetného člověka vydělená bytost je tělesným pokračováním původního člověka, a ne nějakým novým živočišným druhem; o muži se nic podobného vyhlašovat nemusí — jeho tělesná kontinuita je jasná, protože muž je zbytkem původního člověka po vydělení ženy.

Člověk však promlouvá dále. Pro nové formy lidského jsoucna je totiž nutno zavést nové názvy; nám známá slova „záchar“ a „nqéva“ postačují k označení biologického mužství a ženství, nevystihují však skutečnost muže či ženy jako samostatného a plnohodnotného lidského jedince. Jako první je pojmenována žena: „tato nechť nazývá se ženou“, po ní i muž, a s pojmenováním muže se hned připomíná společný původ a nynější oddělení: „jakož od muže je vzata“; tradiční překlad mnohovýznamové spojky „kí“ jako „protože“ a oddělovací předložky „mm“ jako „z“ („protože je z muže vzata“) je poplatný představě mužského Adama, která —jak jsme viděli — vůči původnímu biblickému pojetí neobstojí; navíc se slovo „muž“, hebrejský „iš“, na tomto místě vyskytuje poprvé, právě tak jako slovo „žena“, „iššá“, a nemůže být tudíž základem odvození. Označení ženy se od označení muže v hebrejštině liší jen ženskou koncovkou „á“ která se shoduje se starou směrovou příponou; podobně, jako Hebrej označoval svůj domov slovem „habajit“ a „habajitá“ znamenalo „domů“, dá se hebrejské označení ženy přeložit jako „směrem k muži“. Žena je tedy v této větě popsána jako bytost, která byla od muže oddělena, ale směřuje ke znovu spojení s ním.

Jedním dechem s pojmenováním obou lidských pohlaví tedy Bible popisuje vztah ženy k muži. Nyní chybí již jen popis vztahu opačného; a ten najdeme v následujícím verši: „Proto muž opustí svého otce i matku a přilne k ženě své a stanou se (znova) jedním tělem.“ Muž a žena jsou oddělenými stránkami prvotního člověka; každý z nich je plnohodnotným člověkem, ale jednostranným, a tím nedokonalým. Jen ve společenství obou se mohou jednostrannosti vzájemně doplnit a spojit v nadsmyslový obraz dokonalého člověka, stvořeného k Božímu obrazu.

Kdo je víc?

Muž a žena tíhnou ke vzájemnému společenství. Toto společenství má navíc jedinečný charakter — zatímco jiná společenství bývají založena na určité shodě, ať už zájmů, původu, zálib nebo vyznání, spočívá společenství muže a ženy na zásadní odlišnosti. Prvotní člověk nebyl na muže a ženu matematicky rozpuštěn, ale dvě jeho rozdílné stránky se osamostatnily. Proto se rozrůznily i role muže a ženy uvnitř jejich společenství; každá kultura sice rozlišovala jinak, ale všechny rozlišovaly, a ruku v ruce s rozlišením přicházelo hodnocení mužské a ženské role ve společenství a potažmo i hodnocení mužství a ženství vůbec. Muže a ženu však není možno porovnávat vcelku; vždy musíme vybrat jednu stránku jejich bytosti, jednu měřitelnou veličinu, kterou pak můžeme objektivně porovnat. Výběr této veličiny je ale poplatný názorům určité kultury a společnosti, a stanou-li se výsledky jejího srovnání podkladem společenského ocenění mužů a žen vůbec, zákonitě to vede ke křivdám vůči jednomu či druhému pohlaví.

Písmena hebrejské abecedy nejsou řazena náhodně, nýbrž právě podle svých číselných hodnot. První je א [ALEF], písmeno s hodnotou 1. Za ním následuje ב [BET], vyjadřující číslo 2. Následují ג [GIMEL], ד [DALET], ה [HE], ו [WAW], ז [ZAJIN], ח [CHET] a ט [TET], označující ostatní jednotky od 3 do 9. Druhou část abecedy tvoří desítky, počínaje písmenem י [JOD], které má význam čísla 10, pokračuje písmeny כ [KAF], ל [LAMED], מ [MEM], נ [NUN], ס [SAMECH], ע [AJIN], פ [PE] a písmenem צ [CADE] o hodnotě 90 konče. Na úrovni stovek už nacházíme jen čtyři písmena, ק [QOF], ר [RES], ש [ŠIN] a ת [TAW], kterému náleží číslo 400, hodnota světového naplnění, jíž abeceda zákonitě končí.

Pomocí hodnot jednotlivých písmen můžeme nyní vypočítat hodnotu každého slova. Víme-li kupříkladu, že slovo „áv“, tedy „otec“, se píše אב (hebrejšтина se čte zprava doleva), známe i jeho číselnou hodnotu 1+2, tedy 3. Slovo „matka“, „ém“, se píše pro změnu מ (MEM-finale) א ([MEM-finale] je zvláštní forma písmene מ [MEM], které se užívá na konci slova) a má hodnotu 1+40, tedy 41. Nyní si ovšem můžeme ukázat i první ze souvislostí, jichž je v hebrejštině bezpočet — sečteme-li hodnoty slov „otec“ a „matka“, získáme číslo 44 a to není nic jiného, než písmenný součet slova ילד („jeled“), „dítě“.

Bible předjímá tuto společenskou tendenci a připojuje ke zprávě o stvoření muže a ženy hned i jejich kvantitativní ohodnocení. Jde na to způsobem biblicky osobitým — metodou písmenných součtů. Už od nejstarších dob mají totiž hebrejská písmena též význam číselný a každému hebrejskému slovu tak odpovídá určitý součet, který nadmíru trefně vyjadřuje jeho vztah k ostatním slovům.

Objemné knihy už byly napsány o tajemstvích, která se člověku při použití metody písmenných součtů v Bibli odhalují, a bylo by jistě nadmíru zajímavé popovídat si o nich více. Tentokrát se však obraťme k otázce, která nás k písmenným součtům dovedla — k hodnotě muže a ženy po rozdělení prvotního mužsko-ženského člověka.

Genesis 1,27 uvádí, že člověk byl „záchar-unqévá“, tedy „samec i samice“, „mužského i ženského pohlaví“. Napíšeme-li si tento přívlastek hebrejskými písmeny, můžeme ho sečíst: הזכרונקבה, to dělá $7 \pm 20 \pm 200 + 6 + 50 + 100 + 2 + 5$, tedy 390. To nás ani nepřekvapuje — člověk byl stvořen, aby se stal obrazem Božím, a tak mu chybí jen 10, posvátné písmeno Boha-člověka [JOD] k tomu, aby dosáhl naplnění, o němž již víme, že se vyjadřuje číslem 400.

Nyní pohledme na popis rozdělení člověka na muže a ženu. Z původní mužsko-ženské jednoty je odděleno „žebro“, „hacéla“, הצלע; jeho hodnota činí $5 \pm 90 + 30 \pm 70$, to jest 195, tedy přesná polovina ze 390, z původní hodnoty člověka! Muž a žena se diametrálně liší — vždyť jsou to osamostatnělé odlišné stránky člověka — ale jejich hodnota je naprosto stejná.

Mýtickými obrazy popisuje Bible vznik muže a ženy z původní jednoty, vysvětluje jejich odlišnost a poukazuje na důležitost jejich společenství. Ve vědomí nebezpečí, že odlišnost se může zvrtnout v nerovnoprávnost, však jedním dechem předjímá i všechno budoucí hodnocení mužství a ženství a hodnotí je sama; nečiní to ovšem mýtem ani podobenstvím, které se dají vykládat vícero způsoby, nýbrž přesným a nezpochybnitelným číselným vztahem. Muž a žena jsou odlišní a jejich společenství je právě proto tak cenné; je totiž pravzorem všech budoucích lidských společenství, která už nebudou tvořena lidmi podobných názorů, podobných osudů, podobných zájmů, nýbrž lidmi rozdílnými, kteří svou rozdílnost vzájemně respektují v rovnoprávném vztahu. Uskutečnění rovnosti v rozdílnosti je stěžejním úkolem lidstva na jeho cestě do budoucnosti. Dokáží-li muž a žena žít ve vztahu, který zachovává jejich přirozenou odlišnost a přitom je na všech úrovních bytí rovnocenný, stává se jejich vztah tím, čím jej nazývají svátostná slova svatebního obřadu — činem „pro dobro a štěstí celého lidstva“.

Proměny manželství

ALBRECHT SCHWENK

Dříve než se budeme věnovat hlavnímu tématu, musíme více porozumět specifice manželství a vyjasnit si výchozí otázky. Co způsobuje, že se muž a žena navzájem hledají? Jestliže pozorujeme vyrůstajícího malého člověka, pak vidíme, že dítě sice ví, že je chlapec nebo děvče, současně se však děti navzájem vnímají jen jako lidé, jiné pohlaví ještě není v popředí. To se mění přibližně od jedenáctého nebo dvanáctého roku života a často to začíná silným odporem. Dívky ve třídě drží spolu, chlapci také a jedna strana vnímá druhou kriticky.

„Pořád říkají, že jsou lepší, ale jen se vytahují!“, slyšíme v páté třídě.

Přesto pak u někoho dříve, u někoho později nastoupí doba, kdy je přitahován druhým pohlavím a tato přitažlivost může zcela ovládnout duši až do té doby, kdy se bouře citů začne projasňovat a lze navázat trvalý životní vztah. Co nás to tak přitahuje k tomu druhému, co prožíváme jako obohacení nikoli pouze v osobním vztahu, ale též při spolupráci v zaměstnání, v umělecké činnosti i při zcela náhodném setkání na cestě atd.?

Je to pocit doplnění, nalezení něčeho jiného, co já právě nemám. Nejprve to hledáme v duševní oblasti, v určitých schopnostech, v temperamentu, až poznáme, že toto doplnění spočívá mnohem hlouběji, ve vrstvě, které si často naprosto nejsme vědomi. Jen se podívejme, kolik věcí je v životě určováno tímto vztahem mezi pohlavími jak ve zlém tak v dobrém, kolik požehnání vychází z harmonického manželství a kolik rozčarování a poranění ze ztroskotaného vztahu! Tato silná bolest vyjadřuje, kolik požehnání, štěstí a opory člověk hledal a nenalezl.

Vlastní příčinou hluboké vzájemné přitažlivosti pohlaví je zkušenost doplnění v oblasti, kterou nezvládám vůbec nebo jen velmi málo. V naší nejnižší podstatě, v našem Já, nejsme ani žena, ani muž, ale vždy člověk. Toto lidství však musíme vytvářet na zemi, v životě, a tu jsme nejprve jednostranně zabarvení, jakoby v přestrojení. Doplnění tím druhým přichází jako vysvobození a poskytuje možnost vytvoření „úplného člověka“. Lidé, kteří jsou velice erudovaní a čistí, mohou úplné lidství rozvinout vlastní silou, ze své „nadpohlavní“ duchovní podstaty. Jeví se pak také ne příliš „mužsky“ nebo „žensky“. To je však výjimka a nehovoří proti základní myšlence manželství. Zpravidla potřebujeme k doplnění toho druhého, ač to přirozeně nevede každého k manželství. Doplnění je pak hledáno jinak.

V manželství se vytváří společná bytost, která vzniká jako „nový člověk“ mezi oběma v doplnění jejich jednostranností. Určitě děláme na této cestě teprve počáteční kroky, můžeme je však vykonat!

Je-li manželství bytostí, pak prochází jako každá bytost vývojem. Stále více sama sebe nachází, tak jako jednotlivý člověk se během svého života až do stáří stále více rozvíjí a zušlechťuje. Ne vždy se to v jednotlivých případech podaří, ale cíl to je. U vývoje jednotlivého člověka si můžeme všimnout, že je podněcován ze dvou stran. Z toho, co vychází z něho samého, a z toho, co na něj působí prostřednictvím přírody, kultury a lidí z jeho okolí.

V knize o manželské terapii „Vztahy mezi dvěma“ od Júrga Williho je to vyjádřeno takto: „Manželství je často uzavíráno s předpokladem, že je statickým útvarem, který zůstává po všechny ty roky stejný a stejný zůstat musí... Ve skutečnosti to však není stav, ale proces. Mnoho (nikoli konstruktivních) konfliktů vzniká a udržuje se právě tím, že si partneři neodvažují tento vývojový proces připustit ze strachu, že zničí své původní štěstí. Manželství vyžaduje odvahu k pravé dynamice, k riziku svobody. Manželé musí být připraveni prožít své krize bez uhýbání. Patologický není nástup manželské krize. Patologické jevy v manželství mnohem častěji vznikají tak, že se manželé vyhýbají těmto normálním a nevyhnutelným krizím růstu.“

Jaké jsou tedy charakteristické stupně vývoje manželství?

Celkově lze rozlišit tři období: fáze výstavby, střední léta a manželství ve stáří. (Vycházíme nyní při přesném líčení z „normálního“ manželství, které se nerozpadá krizemi nebo jimi není trvale zatíženo, stejné zákonitosti bychom však našli i v manželstvích extrémních, jen v podobě adekvátní dané situaci.) Fáze výstavby (nazývaná též produktivní fází): první roky manželství (délka je individuální, většinou asi 13—20 let) jsou zcela vyplněny společným překonáváním životních úkolů. Oba společně rostou, mají k sobě důvěru a pociťují potvrzení svého manželství v tom, jak utvářejí svůj život. Zvenčí přichází mnohé, co musí být řešeno ve dvojici. Ukončení vzdělání jednoho nebo obou partnerů,

nalezení povolání, dosažení určité pozice, na které se dá dále stavět, vytvoření vlastního prostředí, které je výrazem páru a zároveň zpětně formuje jeho život. V životě jednoho pro druhého se oba cítí šťastní a doplnění. Narodí-li se děti, mnohé se změní, zejména postavení toho partnera, který se věnuje převážně dětem (většinou ženy). V této situaci je rozhodující, aby to viděl a uznal i ten druhý, jinak snadno dochází k oslabení hodnoty prvního partnera, které se potom podprahově vyrovnává na jiných místech (např. tím, že žena činí o dětech důležitá rozhodnutí a vědomě si to vychutnává). Přesto je manželství ještě ve fázi výstavby, usiluje se o dosažení dalších cílů, vše je plné života. I když snad občas vznikne napětí, jsou oba ještě přesvědčeni o velikosti a důležitosti svého úkolu a dosahují harmonie. Existuje však skryté nebezpečí, že v úkolech, které oba překonávají, vidí již samo manželství a že neutuchající činnost, stále nová starost o děti, o zaměstnání atd., o níž oba spolu hovoří, je považována za jediné pouto manželství.

To se potom projeví v následující, střední fázi manželství: životní cíle jsou z velké části uskutečněny, nejvyšší pozice v zaměstnání možná ještě zdolána není, ale je již zřejmé, které stupně jsou ještě dosažitelné, dům je postaven, okruh přátel vytvořen, stejně tak rodinné zvyklosti, děti pomalu vyrůstají a vyžadují vlastní svobodný prostor. Vůbec vzniká pocit, že člověk již zná život, že sny jsou uskutečněny a nebo s konečnou platností vzdány. Může se rozhostit určitá prázdnota: Tohle už tedy byl život? Zmeškal jsem snad něco, co už nelze dohnat? Jdu snad už jen vstříc (nejasně tušenému, avšak ještě nepřiznanému) stáří? U toho z manželů, který se staral hlavně o rodinu, to může vést ještě k dalším potížím. Má nacházet nové, uspokojující úkoly, které by byly hodnotné i pro něho samého. Často však právě toto přináší silné uspokojení a osvěžení. Všechny tyto procesy mohou manželství ohrožovat, protože přirozená soudržnost je mnohem menší než v letech výstavby — „bylo by také opět možné se rozejít“. Počínající vyhlídka nevyhnutelného stárnutí může dát vzniknout silné touze dohnat to, co jsme ještě v životě neprožili. Partner je často spatřován jako příčina našich vlastních nesnází, jeden nebo oba se cítí v dosavadním manželství omezení a často se navazují mimomanželské vztahy.

Pro oba je nyní důležité, aby se podívali na své manželství novými očima, nově stanovili práva a povinnosti, zrušili zastaralé a ustrnulé způsoby chování. Aby promysleli, zda vedle toho množství vnějších záležitostí nepřichází často zkrátka vnitřní, duchovní život: Je tedy důležité bytost manželství poznat úplně novým způsobem. Zdá se, že tato střední fáze manželství je vlastně jeho prověřovací dobou. Mladická činnost a zamilovanost, které kdysi manžele spojovaly, již dozněly. Manželství už existuje jen proto, že ho svobodně chtějí, učí se druhého milovat novým způsobem, vážit si jeho bytosti, pociťovat doplnění v období zralého života, svobodně a přece vřele.

Když skončí roky aktivního života, většinou s koncem zaměstnání nebo intenzivní práce po zaměstnání, nadchází období manželství ve stáří. V popředí již nestojí postavení ve společenském okolí, úkoly a smysluplný život si musíme nacházet sami. Teď musíme zvládnout stáří a nemoc, ba i vyhlídku na smrt. Bylo-li snad manželství ve střední fázi zpochybněno, nyní se oba partneři, jejichž horizont i síly se zužují, znovu semknou a na dominanci získává většinou žena. Jiným způsobem se toto nové semknutí odehrává v harmonickém manželství, ve kterém byla vždy blízkost, i při možné vnější vzdálenosti.

Vytvářejí dva obrazy (a různé přechody mezi nimi). Manželství, které jakž takž drželo pohromadě: oba se potřebují, jsou spolu sešraní, ale vlastní vřelé pouto zde již není, žijí v ustavičné válce o malichernosti, vzájemně se kritizují, ale též podírají, jeden nemůže dost dobře žít bez druhého. Jiné, zralé manželství: oba hledí vděčně, zmoudřele na prožitý život, oceňují dosažené, mají pochopení pro nedokonalosti. Takoví lidé jsou požehnáním pro své okolí, vyzařují klid a mír, stojí stále trochu „nad“ pouhým pozemským životem, často jejich tváře získávají určitou podobnost, jako „jeden člověk“.

Shrňme to: Manželství je bytost, a tak má jeho vývoj vlastní zákonitosti, prodělává fáze klidu a zátěže, proměňuje se. Když je jednotlivý člověk vystaven zátěži, má tendenci všechno ještě lépe zorganizovat a je pak hrdý na to, jak se podařilo i tuto výjimečnou situaci zvládnout. Je to však iluze, protože požadavky jsou vždy výzvou k proměně, avšak my raději zůstáváme takoví, jací jsme. Při první nové zátěži je to ještě možné, když se

však nečekaně přidá druhá a třetí, nemůžeme zůstat takoví jako dřív, jinak bychom onemocněli. Musíme se zastavit a pojmout svůj život jinak. Totéž platí pro manželství. Jednotlivá stádia vývoje přinášejí nové úkoly a zátěže, které mohou být nečekané. Jestliže se jich manželé nechápou s plným vědomím a sami jim nedávají tvar, ztratí manželství svou živost, ztuhne, „onemocní“, protože takové oslabení vnitřní živosti, úcty a lásky není ničím jiným než nemocí. Jestliže si však oba partneři počínají uvědoměle, jestliže si upamatovávají světlo a vřelost, která je vedla k sobě, jestliže se učí vidět a chápat toho druhého znovu zevnitř, jestliže si poskytují nové volné prostory a přebírají nové zodpovědnosti, jestliže nově prožívají lásku k tomu druhému a cítí tu bytost, kterou společně mezi sebou vytvořili a která by se chtěla změnit, bytost, která je víc než jednotlivec, pak naleznou cesty, kterými vést manželství do dalšího vývojového stádia.

Celkově se tyto tři stupně manželství, které jsme vylíčili, jeví jako jednotný vývoj (i když se to neprojevuje vždy tak typicky): první fáze výstavby a produktivity podstatně formuje tělo manželství, kritická střední fáze svými zkouškami vytváří z procesů duševního umírání duši manželství a jestliže se to podaří, může se ve starém manželství duch manželské bytosti viditelně projevit.

Rozhodující při těchto proměnách je to, zda jsme schopni s vnitřní hlubokou úctou postihnout zcela reálně bytost druhého partnera a potom toho věčně lidského v manželství: velkou pomocí v této věci je sňatek, který povzbuzuje právě tyto síly prostřednictvím Krista. Neboť Kristus je úplný člověk, „druhý Adam“, který znovu vědomě vytvořil to, čeho bylo u „prvního Adama“ dosaženo ještě ve snu, ne však individuálně. Sňatek však není jednorázovým aktem, má smysl jen tehdy, když je začátkem celoživotní náboženské praxe, která dále posiluje tyto síly, spojení s Kristem.

Z němčiny přeložila Blanka Kynčlová.

E. Cantor

Manželství je pokus řešit ve dvou problémy, které bychom sami nikdy neměli.

H. Rowlandová

Chcete-li být šťastný s mužem, musíte pro něj mít spoustu pochopení a trošku lásky. Chcete-li být šťastní se ženou musíte jí zahrnout spoustou lásky a vůbec se nesnažit jí pochopit.

Manželství – osudová setkání

KARIN FLEISCHEROVA

Je vždy velmi zajímavé, když si necháme vyprávět, jak se v životě setkali lidé, kteří potom žili spolu v manželství. Někdy v tom hrají roli velmi zvláštní okolnosti. Například:

Mladý muž cestoval o prázdninách spolu s přítelem do Alp. Bylo to v době po první světové válce a byly oživeny hospodářské vztahy mezi Spojenými státy a Evropou. Mladíci podnikli třídní výlet a když se znovu vrátili do hotelu, čekal na ně telegram: Okamžitě přijď domů! — Telegram tam ležel dva dny... Hned zaballili a odjeli. Doma šéf podniku velmi litoval: „Ten pán z Detroitu včera zase odjel, nemohl čekat. Byl tu, aby si vybral mladého člověka, který by jel s ním pracovat a učit se v podniku General Motors. —Škoda!“ Náš mladý muž, který by býval pro tuto práci přicházel v úvahu, byl nesmírně smutný z toho, že ztratil životní šanci. Krátce poté však cestou do práce potkal mladou dívku, která se mu velmi líbila. Po nějaké době se stali manželi a měli dítě. To, kdo se u koho narodí, není náhodné, často v tom bývá zákonitost. Všichni tři byli pak velice aktivní ve svém sociálním okolí jako rodina, ale také každý sám za sebe. Kdyby onen mladý muž tenkrát odjel do Ameriky, co potom?...

Ne všechna osudová setkání však ústí v manželství. Co nám může pomoci v rozhodování, který vztah dále rozvíjet? Vždyť počet rozvodů je varující a člověk hledá jistotu. Uvedu nyní některé osudy, ve kterých působily různé motivy, a potom bych ráda napsala několik postřehů ze svých zkušeností.

Dva mladí lidé se znali dobře jako kamarádi. Začali spolu trávit čas, po roce se vzali, měli v dobrém odstupu šest dětí, jsou ještě spolu a mají se dosud rádi.

U druhého páru se to vyvíjelo jinak. Znali se také dobře. Chodili spolu na gymnázium a měli pocit, že patří k

sobě. Ale když to začalo být vážné, mládenec utekl. Nechtěl ještě vážný vztah. Odešel na vojnu a každý z dvojice žil sám pro sebe. Po necelých dvou letech mladík náhle přijel a požádal dívku o ruku. V rozhovorech před svatbou se ukázalo, jak jim prospělo vzájemné odloučení. Dodnes žijí spolu a mají dvě děti.

Následující dva osudy jako by měly připravit své aktéry právě tak, jak to zrovna potřebovali:

Dva mladí lidé spolu studovali ve stejné studijní skupině. On měl přítelkyni, ona přítele. Když byla při různých studijních akcích skupina rozdělena, vždycky to dopadlo tak, že byli spolu, na jednom úkolu dokonce pracovali jenom sami dva. Zažívali jeden druhého velmi konkrétně u různých prací. Pozvolna jim to stále se opakující setkávání začalo připadat zvláštní — a začali se mít rádi. Oba dva jsou silné osobnosti. Kormidlem jejich manželství je pocit, že jejich setkání nebyla náhoda. Jsou si tím jisti a chtějí tomu odpovědět svým životem.

Další příběh je velmi dramatický. Je o dívce, která žila jako adoptované dítě v sociálně velmi zdravé rodině. Když jí bylo necelých osmnáct let, přestěhovala se k příteli a čekali dítě. Na jednom večeru u přátel se seznámila se starším chlapcem a vedli hned dlouhý, hluboký rozhovor. Krátce před narozením dítěte měl její přítel nehodu na motorce a zemřel. Ona porodila, byla sama a velmi nešťastná. Vzpomněla si na chlapce, s nímž hovořila na onom večeru. Napsala mu. Navštívil ji, ale byl velmi skeptický. Není jen náhradou v nouzi? Je její vztah k němu poctivý? Po nějaké době se však vzali a měli ještě dvě děti. Když později těžce onemocněl a byl nějakou dobu ochrnutý, byla mu manželka velkou oporou.

Když člověk přemýšlí o tom, jak našel svého partnera, jsou to někdy zvláštní náhody, které může jen obdivovat. Ale významných setkání v životě je více. Kde vzít jistotu, že právě z daného vztahu má být manželství? Má to být trvalý vztah a když ho necháme požehnat, říkáme si vzájemně „ano“ na celý život.

Společenská situace i podmínky manželství se velmi rychle proměňují. Ve sféře, ve které platily před nedlouhou dobou ještě určité tradice, najdeme dnes volné formy partnerství, partnera si volíme zcela svobodně. Z toho vyrůstají komplikace, na které lidé nejsou připraveni. Kde však ustoupí tradice a forma, tam je prostor pro vědomí. Láska a osudový vztah sice prozařují život, avšak nejpozději po dvou letech tyto síly ochabují a musejí se znovu budovat. „Cenou za svobodu ve volbě partnera je nejistota. Aby ji překonali, lidé hledají... kritéria v kvalitě setkání, v hloubce a síle citů k druhému a v souladu zájmů, zálib a myšlenek. Všechny tyto věci ale mají své kořeny v minulosti, v našem

minulém vývoji...“ říká jeden poradce pro manželské problémy. A pokračuje:

„Pravým partnerem se můžeme stát sami v průběhu doby, nebo se takovým ukázat. Nikdy jím však nejsme sami od sebe a ihned.“ V manželství jde o vstup do budoucnosti a to je dnes u každého páru velmi individuální a vyžaduje to fantazii. Je k tomu zapotřebí více poznání. Je samozřejmě možné vstoupit do manželství bez jakékoli přípravy. Ale vysoký počet rozvodů ukazuje, jaký je to problém. Kolik je nešťastných dětí a jiných lidí, kterých se rozvod nějakým způsobem dotýká! — V létě roku 1997 vyhlásila vláda Tonyho Blaira ve Velké Británii, že je nutné, aby se manželské páry před svatbou připravovaly, protože náklady související s rozvody stále více zatěžují hospodářství státu — I když bychom si asi nepřáli realizovat přípravu na manželství právě britským způsobem, faktem je, že s promyšlením vztahu roste schopnost cítit se za vztah zodpovědný a zacházet s ním uvědoměleji. V přípravě na manželství bychom si měli promyslet různé roviny svého života.

Rovina duchovní:

Jaké má každý z nás cíle, normy, hodnoty? Jaký smysl má pro mne manželství? Jaký máme vztah k příbuzným? Jak to chceme udělat s výchovou dětí?... atd. Je také dobré připravit se na to, že bychom měli mít v určitém rytmu čas na něco společného — třeba pro čtení nebo vzájemný rozhovor, a to i poté, až budeme mít děti. Takovéto plánování se může zdát příliš detailní zvláště těm, kteří vidí život jako neustálou improvizaci. Metoda však znamená pomoc. Nával povinností často způsobuje, že manželské páry trápí nedostatek bohatší komunikace, na kterou nemají čas. Tomu však skutečně lze zabránit tím, že to předvídáme od začátku a že si čas uděláme. Zkušenost z různých rodin ukazuje, že je to možné.

Tím jsme u duševní roviny:

Jsme schopni mluvit o problémech? Uznáváme potřeby druhého? Máme vůli učit se ho v tomto směru lépe vnímat? Vždyť jsme velmi odlišní lidé — muž, žena... A navíc poznání toho druhého nikdy není konečné, protože se vyvíjíme. Jak to bude s naší verbální komunikací — umíme to?

A fyzicky:

Jaké má každý zvyky? Co by bylo dobré vzájemně sladit? Jaké rytmy si chceme v životě vytvořit? Můžeme otevřeně mluvit o všech rovinách svého fyzického spoluzití? Jak to bude s penězi? Atd.

Ten, kdo přemýšlí s partnerem tímto způsobem, nemá také žádné záruky, že jeho manželství bude bez problémů. Ale probíhá určitě lépe a dává větší spokojenost.

Rozhovory se mohou také konat za přítomnosti třetího. Jako farářka vždy prosím, aby budoucí manželé přišli dříve, než se chtějí brát, zhruba půl roku předtím. Mám s tím dobré zkušenosti. Přicházejí pak ve svatební den s jinou radostí a přijmou svátost s větší hloubkou.

Vrátíme-li se k tématu tohoto článku, můžeme vidět, jak osud lidem umožňuje, aby se setkali. Další kroky však musí udělat každý sám. A na nich záleží, jaké naše vztahy budou. Manželství jako soužití lidí je dnes dosti ohroženo. Je však velice důležité pro vývoj lidských vztahů vůbec. V těchto vztazích se projevuje, jak je lidské společenství celkově slabé nebo naopak zdravé. Tento „osud“ si však vytváříme sami.

Wolfgang GADEKE: Ehe, Sehnsucht, Idee, Wirklichkeit.

Stuttgart, Urachhaus S~ Verlag Freies Geistesleben 2000, str. 215

B. Pascal

Moje žena mě tak miluje, že mi někdy i rozumí.

R. Steiger

Každá žena hledá mimořádného muže. Když ho nalezne, pokusí se z něho učinit cvičenou opici podle svých představ.

Novalis

Muž je samá lyrika, žena samá epika a manželství drama.

Svatba

EVELYN FRANCIS CAPEL

Nevěsta a ženich

V rituálu Obce křesťanů je svatba popisována jako „společenství pro život“. V průběhu následujících řádků ujasníme, co to znamená. Zatím stačí prostě říci, že k oltáři přistupují muž a žena, aby společně uzavřeli „společenství pro život“. Je to jeden z rozhodujících okamžiků lidského života, kdy jeden způsob života končí a jiný začíná. Takový okamžik je přirozeně plánován. Příprava spočívá hlavně v rozhodnutí. Když stojí nevěsta s ženichem před oltářem, je to výsledek rozhodnutí, ke kterému se už předtím nějakou dobu připravovali. Rozhodnutí, jež vyplývá z jejich zjištění, že se milují, je nejdříve jejich osobní záležitostí. Avšak jakmile jsou si jisti tím, co chtějí, a začnou uvažovat o uskutečnění toho, k čemu se rozhodli, začne se tato původně jejich osobní věc týkat i dalších lidí, kteří se na ní začnou podílet. Jinými slovy: zamilování může být naprosto soukromá věc dvou lidí, ale manželství nikoli. Jeho následky začínají u nevěsty a ženicha a šíří se mezi mnoho dalších osob. Rozhodnutí k sňatku vede ve svých důsledcích k trojímu okruhu událostí.

První okruh je duchovní. Láska, která muže a ženu přitahuje k sobě navzájem, pramení z potřeby učinit celistvým to, co je neúplné. Muž je jednostranný jedním způsobem, žena druhým. Každý z nich je součástí celé lidské bytosti, jejíž obraz neseme všichni v sobě jako cosi samozřejmého. Rozdělení do dvou polovin, mužské a ženské, se uskutečnilo velmi dávno v historii lidstva. Od té doby žije v lidských srdcích touha spojit dvě poloviny v jeden celek. Ovšem nikdo z nás není pouze muž nebo žena, každý je osobnost a osobitá bytost přesahující různost pohlaví. Tato neosobní touha vyplývající z lidské přirozenosti je prodchnuta osobní láskou.

V tomto smyslu je manželství rozhodnutím duchovní skutečností a mocí stvořit něco z těch sil v lidské bytosti, které nejsou přirozeně harmonické. To je ono „společenství pro život“. Je to duchovní skutečnost spojující to, co je v lidstvu rozdělené, ale spojující prostřednictvím individuálního citění a chtění dvou lidských srdcí. Toto je bod, v němž je prvek rozhodnutí tak důležitý. Rozhodnutí se činí tím, že se usmíří to, co je ve dvou lidech osobní a neosobní. Ovlivní to jejich život, ale navíc to ovlivní i

život dalších lidí. Jestliže je manželství, vzniklé na základě tohoto rozhodnutí, úspěšné, rozlije se léčivá síla do celého lidského společenství. Z tohoto zorného úhlu pochopíme, jak se rodina stává plodem manželství. Děti přicházejí do světa tam, kde se překonalo rozdělení lidské bytosti do dvou polovin. Rodí se z lidské celistvosti a jsou přijímány do společenství života otce a matky. Kdysi se říkalo, že manželství existuje pro děti. Ale z hlediska, které jsme popsali, lze věc vyjádřit pozitivněji: protože existuje manželství, mohou děti přicházet na svět.

Protože je manželství pro nevěstu a ženicha, pro jejich bližní a v neposlední řadě pro celé lidstvo duchovní událostí, je požehnáno svátostí u křesťanského oltáře. Obě další části související s rozhodnutím ke sňatku nejsou duchovního charakteru, a tudíž se v Obci křesťanů nekonají v kapli. Je však třeba se o jejich nezbytnosti zmínit.

První z nich patří do sféry společenských vztahů a příslušné vlády. Dva lidé, kteří se berou, mění svá přání a společenské postavení, a proto musí být jejich svazek uznán úředně. O tuto část svatby se starají obecní úřady a v některých církvích je dokonce možné, aby se tato civilní část svatby konala v sakristii, avšak ve skutečnosti se tím vlastně zaměňují funkce církve a státu.

Druhá spadá do oblasti ekonomické. Manželství vytváří novou hospodářskou jednotku a z toho důvodu bývalo zvykem uzavřít před svatbou právní „manželskou smlouvu“, zahrnující majetek a ekonomické zdroje obou zúčastněných stran. Dnes má málokdo takový majetek, o kterém by se mělo jednat ve smlouvě. Ale je třeba, aby oba lidé vstupující do manželství našli ekonomický základ pro svůj společný život, a to by jim předem mělo být jasné. Je to však něco jiného než taková předsvatební smlouva, která se neuzavírá pro materiální zajištění v manželství, nýbrž pro dělení majetku při případném jeho rozvodu.

Společenské a ekonomické záležitosti budoucích manželů by měly být vyřešeny nejdřív, potom teprve si mají ženich a nevěsta přijít pro duchovní požehnání své životní cesty. Udělali trojí rozhodnutí a to se nyní stává trojí skutečností jejich manželství.

Svědkové a sbor věřících

Nevěstu a ženicha provázejí při svatbě dva lidé sedící po jejich boku. Jsou to svědkové. Sedí před ostatním sborem, jsou ohlášena jejich jména, ale všichni ostatní přítomní se svým způsobem podílejí na jejich úkolu. Slovy obřadu jsou vyzváni, aby očima a ušima přijali do svých srdcí a duší vědomí o manželství, jehož uzavření jsou účastní, a aby mu vždy

poskytovali pomoc. Tady se můžeme zeptat: cožpak nemohou dva lidé zvládnout své manželství sami, cožpak musejí volat jiné lidi ku pomoci od samého začátku? Odpověď je taková, že manžel a manželka potřebují, aby jim ostatní lidé pomáhali, nikoli proto, že by 51 Sami nemohli navzájem pomáhat, nýbrž proto, že se ujímají úkolu, který neovlivňuje jenje dva, ale i další lidi.

Co představují ti, kdo jsou u svatebního obřadu přítomni? Přišli samozřejmě jako příbuzní, sousedé a přátelé nevěsty a ženicha, aby jim popřáli všechno dobré a hodně radosti. Ale jakmile začne obřad, stávají se všichni něčím více; vyrůstají nad sebe samy tím, co reprezentují.

Nejlépe to vystihne následující obraz. Kdyby byla scéna svatebního obřadu namalovaná nikoli tak, jak vypadá zvenějšku, ale tak, jak vypadá uvnitř a duchovně, pak by byla provedena jako kruh s nevěstou a ženichem

uprostřed. Jedna polovina kruhu by začínala dvěma svědky a rozšiřovala by se, aby zahrnula všechny přítomné. Ale nezastavila by se u stěn kaple: přidávaly by se další a další půlkruhy, jeden za druhým, plné lidských bytostí, jako vlny šířící se do světa. A co je v druhé půlce kruhu, v jehož středu stojí nevěsta a ženich? Tam je boží svět, jenž shlíží na svátost manželství, jak ji vnímá lidský svět. Je to jiný zástup svědků, neviditelný našim očím, avšak tušený našim srdcem, když cítíme, že jsme účastní na svatém skutku, konaném za přítomností Boha.

Existuje přísloví o tom, že svatbu mají všichni rádi. A je v tom hluboká pravda. Celý svět je na svatbě přítomen, reprezentován shromážděním těch, kdo jí svědčí. Svatba má vliv na celý svět, když manželství vytváří pevné plodné společenství života muže a ženy. Protože manželství je něco, co se uzavírá nejen pro příslušný pár, ale pro celý svět, je tedy správné, aby svět tak velké události pomáhal. Svědkové a všichni přítomní přinášejí svoji pomoc v zájmu lidského světa, jenž čeká na to, co manželství uskuteční. Pomáhají očima a ušima, srdcem a duší a přinášejí svou vůli pomáhat. Jako svědkové slibují, že nikdy nezapomenou, čeho byli svědky, že nikdy neztratí vůli pomáhat a že ji vysílají k těm dvěma přátelům, jejichž společný život začíná.

Kněz

Celebující kněz stojí na našem pomyslném obraze uprostřed kruhu spolu s nevěstou a ženichem. První slova rituálu popisují jeho místo v dané scéně. Stojí tam působí v něm aktivně ve jménu Kristově. Avšak zmíněná slova popisují Krista ze zvláštního pohledu. Je popisován jako ten, který proměnil své působení na

zemi v působení v duchu prostřednictvím své oběti. Důraz se klade na vzestupný směr toho, co Kristus činí, na proměnění. To vede ke vzkříšení, ke všemu, co bylo v té události započato pro budoucnost světa lidí. V manželství se setkáváme s tím, -co je v lidské bytosti nejvyšší, s nesobeckou láskou. Ale můžeme se také dočkat toho, co je nejproblematičtější, jestliže manželství prochází těžkostmi. Kněz stojí před nevěstou a ženichem, před všemi svědky s mocí Zmrtvýchvstalého, z něhož proudí tvůrčí síla k budoucnosti lidstva.

Čeho se používá?

Roucha oblékaná pro svatební obřad mají červenou barvu velikonoce. Barvou vyjadřují to, co říká kněz slovy na začátku obřadu: svatba se slaví ve sféře vzkříšení. Červená je barva vítězství. Kristovo božské světlo o velikonočních vychází z temnot smrti, jako slunce vychází za svítání. Tma je překonána vítězným světlem. Svatební obřad prozařuje velikonoční náladu, která přináší důvěru v budoucnost z příslibu síly k přemáhání obtíží, hlášeného červenou barvou. Každý, kdo se zúčastňuje svatby, může pocítovat vděčnost za tuto náladu a její příslib, protože manželství je ona část lidského života, v níž temné síly neustále stojí nedaleko a hrozí. Neboť vztah mezi mužem a ženou může být velice snadno ohrožen a stát se ničivým. Láska a nenávisť jsou si v manželství velice blízko. Jestliže se z nějakého důvodu láska obrátí, může se stát nenávisť s ničivou silou stejně tak velkou, jako je tvůrčí síla lásky. A tak je správné, že manželství začíná v hřejivé záři červené barvy, slibující, že síla světla překoná hrozbu temnoty v lidské povaze.

Na malém stolku před oltářem je umístěn obraz Krista tak, aby jej během obřadu měli nevěsta a ženich na očích. Často se používá portrét Krista od Leonarda da Vinci. Ten víc než jiné obrazy ukazuje tvář, v níž nepřevládají ani mužské ani ženské rysy. Představuje vyrovnanost mezi protějšky lidské přirozenosti zastoupenými mužem a ženou. V tomto obličej se setkává něco ze vzdálené minulosti a vzdálené budoucnosti lidstva. Je v něm vzpomínka na velmi časnou historii — tak časnou, že i Řekové ji znali pouze jako mýtus — kdy ještě nedošlo v lidské bytosti k rozdělení na dva protějšky. A je v něm předtucha, že přijde doba, kdy pomocí křesťanských sil, působících ve vývoji, bude toto rozpolčení zahojeno. Nevěsta a ženich vidí v tomto obraze Kristovy tváře skutečnou lidskou vlastnost, kterou může vytvořit jejich životní společenství, pokud bude plodné. Rozpolcenost se uzdravuje kousek po kousku tvůrčí silou lásky mezi mužem a ženou. A naopak

vždy, změní-li se plodná láska v ničivou nenávisť, toto rozštěpení se rozšiřuje.

Nevěsta a ženich si přinášejí ke svátosti manželství prstýnky. Moudrý starý zvyk říká, že každý má na svatební obřad přinést prsten pro toho druhého. Na vnitřní straně prstenu má být vyryto jméno toho druhého partnera, aby manžel nosil jméno své ženy a ona jméno svého muže. Prsten je kruh, v němž se dvě poloviny stávají celkem. Zastavme se na okamžik a představme si, jak rozdílně muž a žena myslí. Obecně řečeno zabírá ženské myšlení širší okruh. Ona uchopuje novou myšlenku rychleji, chápe odstíny jejího významu, chápe ji svou představivostí. Je schopnější chopit se obrazu myšlenky, namalovat ji v barvách, změnit ji v představu, jež vyvolává množství pocitů. Ale proto také může být její myšlení snadno nereálné. Muž je, obecně řečeno, logičtější. Utváří myšlenku pečlivěji a přesněji. Nepřenáší ji tak rychle do své představivosti a do svých pocitů, ale spíše ji více spojuje s vůlí. Umí ji lépe formulovat jako pojem, takže i ostatní pochopí její přesný význam. Ale mužské myšlení snadno zaschne, stává se abstraktním a příliš ohraničeným.

Pokud muž a žena myslí harmonicky společně, vyvarují se obou nebezpečných krajností a vzájemně své myšlení oplodňují, čehož ani jeden z nich nemůže dosáhnout sám. Tak je to v hrubých rysech i s životem duše. Vlastnosti muže a ženy se mohou vzájemně doplňovat. Žena má sklon k aktivnějšímu citění a každou zkušenost přijímá srdcem. Muž má sklon k aktivnější vůli a svoji vlastní vůli pohotověji vztahuje k objektivním faktům. Prsten je symbol spojením všech sil v povaze muže a ženy. Prsten by měl být zlatý, z kovu patřícímu mimo nás slunci a ve světě v nás našemu srdci. Prstýnky budou nadále symbolem lásky, kterou si dvě srdce navzájem slibují. Jsou znamením společenství srdce a duše, jež začíná při svatbě a pokračuje v životě dál.

Vedle obrázku a prstýnků leží na stolku dvě hůlky a kousek červené

stužky. Během obřadu kněz hůlky sváže dohromady do tvaru kříže. Na okamžik zazáří tento mocný obraz spojením dvou osudů před oddávajícím párem. Podle starého svatebního zvyku měli nevěsta a ženich vypít společně dva poháry vína, sladkého a hořkého. Hůlky svázané do kříže znamenají totéž. Celý život se všemi potřebami, starostmi, touhami, nemocemi a bolestmi, ale i s radostmi a potěšením je svázán dohromady. Manžel a manželka mají každý svůj osud; nyní se chystají sdílet společně skutečnosti, které každý se svým životem přináší tomu druhému, a budovat s nimi své životní společenství. Skutečnosti pozemského života promlouvají svázanými hůlkami.

Slova obřadu neobsahují žádná varování ani napomenutí, jsou pozitivní a plná naděje. Avšak ve znamení dvou hůlek, beze slov, je obsažena varovná nota. Spojení sil naznačené prsteny je ona část manželství, pro kterou po něm toužíme. Společné sdílení pozemských skutečností je ta část manželství, které se lidé obávají nebo která je později žene z manželství pryč.

V tomto bodě se právě manželství liší od přátelství. Chceme být přáteli s lidmi pro jejich nejlepší vlastnosti. Přestože bychom si přirozeně přáli jim pomáhat v jejich utrpení a být jim věrnými přáteli v dobách, kdy vynikají jejich horší vlastnosti, přece nejsme svázáni s celou jejich přirozeností. Naproti tomu však muž a žena mají sdílet všechno, co se jim může přihodit, a tím víc všechny nedostatky, neschopnosti, nevyřešené neshody a tělesné obtíže, které kterýkoli z nich může mít. Spolu s tím, co je v nich konstruktivního, přijímají i to, co je destruktivní. Avšak ve znamení zkřížených hůlek zaznívá i nota naděje, nejen varování. Hůlky jsou svázány do tvaru kříže a znamenají sílu Zmrtvýchvstalého přetvářet to, co je v lidském životě destruktivní, v něco nového a plodonosného, probouzet život ze smrti. Tímto znamením se manželům připomíná, že pro těžkosti manželského života existuje náprava. Tu mají na dosah: je to zázrak proměnění.

Co se dělá při svatebním obřadu?

Svatební rituál probíhá v šesti krocích, které jsou jako šest stupňů. Jakmile se shromáždí všichni svatebčané, nevěsta a ženich, oba svědkové a sbor, celebrující kněz, stojící za zmíněným stolcem, začíná hovořit. Hovoří o Zmrtvýchvstalém, v jehož jménu stojí on, kněz, před všemi přítomnými. První dějství rituálu potvrzuje přítomnost Krista, za jehož působení se svátost uskutečňuje.

V Obci křesťanů se toto nechápe jako nějaký kouzelný zásah zvenčí do lidských záležitostí. Kristus je chápán jako nositel božských sil na zemi. Je uznáván jako Syn boží, který ve své přirozenosti a ve svém určení nebyl povinen sdílet život na zemi, ale svobodně se rozhodl přinést léčivou sílu od Boha do chorého, padlého lidského života na zemi. Smrtí na kříži a vzkříšením se spojil s budoucností tohoto světa a žije v něm v duchu jako stále přítomný uzdravovatel. V tomto smyslu působí i ve svátostech manželství. Vztah mezi mužem a ženou upadl do nemoci, která prostupuje náš svět. Ze všech oblastí lidského života je manželství ta, v níž se dnes objevuje nejvíce rozporů, omylů a tragedií. Přesto začíná svatební obřad popisem božského

uzdravovatele, který povznáší k naplnění v duchu to, co začíná na zemi.

V druhé části rituálu se klade otázka nevěstě i ženichovi. Na jejich odpovědi závisí další průběh svátosti. Každý z nich dostává postupně otázku, jestli chce sdílet společenství života s tím druhým. Otázka je kladena velmi přesně. Mluví o rozhodnutích v duchovním světě, která nás v životě provázejí. Patří do moudrosti vyššího věku, kdy chápeme vše, co nás v životě potká, dobré i zlé, jako plod předsevzetí, která jsme udělali před narozením. V normálním průběhu pozemského života prožíváme tato předsevzetí jako něco, co k nám přichází zvenčí jako náš osud. Oddávaný pár se setkal se svým osudem. Avšak z hlediska důrazu, který svátost manželství klade na nynější rozhodnutí dvojice, vyvstává jasně to, že skutečnost jejich rozhodnutí musí být něco úplně nového, nikoli důsledek něčeho, co působí z minulosti. Oni vpisují toto nové rozhodnutí do království ducha, do něhož nemáme normální přístup. To je možné díky skutečnosti, že dvojice stojí tvář v tvář Kristu, poskytujícímu nám naše skutečně vyšší Já, které takové rozhodnutí činí, a střežícímu je. Kladná odpověď „ano“, kterou vyslovují nevěsta a ženich, má ve svátosti manželství velkou váhu. Pečetí jejich společenství pro život. A pokud je to možné, měla by být vyslovena ze svobodné vůle. Nic nás ne- nutí, abychom se vdávaly či ženili — je to naše svobodná a svrchovaná volba, konaná nikoli protože něco je, nýbrž abychom mohli společně něčeho dosáhnout. Je to krátký okamžik, ale vyžaduje přípravu. A větší část přípravy na manželství se bude zabývat tím, aby rozhodnutí bylo skutečně svobodné a aby dvojice chápala všechny jeho důsledky.

Ve třetí části svátosti manželství přijímají svědkové a ostatní přítomní do svého vědomí vše, co se říká a koná, a tak se stávají jakými strážci manželského slibu, jak to bylo popsáno výše. Později může být důležité připomenout manželům okamžik jejich rozhodnutí a svobodnou vůli, na jejímž základě bylo učiněno.

Ve čtvrté části rituálu dává kněz nevěstě a ženichovi prsteny. Pak následuje svázání hůlek červenou stužkou. Ty jsou pak drženy ve výšce jako symbol spojení. Spojení muže a ženy ve společenství pro život bylo vyjádřeno a zpečetěno slovy. Nyní se — dalo by se říci — inkarnuje o stupeň dál znamením prstenů a hůlek. Tento slavnostní akt znamená spojení, jež potvrzuje.

Lidé mohou cítit strach ze zodpovědnosti, kterou tento obřad předpokládá. V dnešní době plné změn a nejistot se mnozí z nás mohou zeptat:

mohu se skutečně vázat na jednu osobu na celý život?

Mohu cokoli slíbit a být si jist či jista, zda budu schopna či schopna slib v budoucích letech dodržet? Takové úzkostlivé otázky vyvolávají před oči celý problém rozvodu a nového manželství. Obec křesťanů není církev dogmat. Je to církev pro lidi, kteří myslí Sami za sebe. V důsledku toho neexistují žádná pravidla, jež by se týkala rozvodu. Lidské osudy jsou velmi složité a každá situace je jiná. Ale kdekoli a kdykoli vyvstanou problémy, je dobré se vrátit ke slově svatebního obřadu. Ta slova poskytují rovinu posouzení, jež každému brání brát manželství na lehkou váhu. Ti, kdo přijímají společenství pro život ve smyslu těchto slov, činí tak s úmyslem, že je to natrvalo. Třeba si potřebují čas od času svůj úmysl připomenout. Může se stát, že slib jednou nedodrží, ale svátost manželství přijímají v dobré víře, že jejich společenství vydrží. Jestliže berou vážně důležitost svého rozhodnutí se všemi jeho důsledky, pak pochopí, že alespoň na jedné úrovni nelze rozloučit to, co bylo při sňatku zpečetěno v duchovním světě.

V páté části promlouvá k dvojici kněz vlastními slovy. Jeho řeč by měla být zaměřena na pomoc dvojici a přítomné obci při pochopení důležitosti toho, co se děje při udělení svátosti manželství, a do určité míry by se měla vztahovat k individuální situaci novomanželů.

Šestá část je požehnání, nejprve slovy ve jménu Trojice, aby pomohlo těm, kdo se berou, a skrze ně celému lidstvu. Potom je požehnání provedeno gestem potvrzeným slovem „Amen“, které ukončuje obřad. Dnes si člověk není příliš jistý tím, co požehnání znamená a jak působí. Na rozdíl od lidí, o nichž čteme ve Starém zákoně, nečekáme, že se stane příliš mnoho, když nám někdo řekne „žehnám ti“ nebo když řekne dokonce „proklínám tě“. Ale takový je náš úděl. Dnes je důležité, abychom znovu objevili, že skutečný akt požehnání uděluje milost těm, kdo je přijímají, milost větší, než je ta, kterou neseme v sobě. Akt požehnání dodává manželství sílu a pevnost, osvětluje je hřejivým, jasným světlem ducha, které se ze srdce manželů nevytratí, pokud o ně budou pečlivě dbát.

Co se stane?

Pokaždé při udělení svátosti manželství se tvoří ve světě nová skutečnost. Tvoří se v osudech dvou lidí, kteří se berou, i v těch, kdo jsou s nimi spojení. Tvoří se ve společnosti jakožto celku, v němž se objevuje nová rodina, nová společenská jednotka. Znovu se tvoří pro celé lidstvo a v ní, v této nové skutečnosti,

se původní rozpolcení na muže a ženu v lidské bytosti začíná léčit.

Svátost je tvůrčí čin, který si můžeme představit jako stavbu domu.

Nejprve musí existovat plán domu jako myšlenka v mysli architekta a stavitele. Pak začíná vlastní stavba, dům dostává tvar, který lze vnímat zrakem a kterého je možné se dotknout. Myšlenka se stává hmatatelnou skutečností a dům je postaven. Tak je to i s manželstvím.

Začíná myšlenkou společenství pro život určitého muže a určité ženy. O tuto myšlenku se podílejí dva různí lidé. Nalézají ji v duchovní sféře, kde lidské duše v sobě chovají nejvyšší životní cíle. Rozhodnutí, zrozené v duchu, je přítomno v jejich srdcích a myslích, ještě než dojde ke svatebnímu obřadu. Během obřadu se myšlenka a rozhodnutí ztělesňují v pozemské skutečnosti. Ztělesňují se nejdříve ve slovech nevěsty a ženicha a dostávají se do vědomí všech přítomných. Ještě dále se ztělesňují ve fyzických symbolech prstenů a hůlek. To celé je tvůrčí skutek, při němž se myšlenka stává pozemskou skutečností.

Při zvažování těchto řádků by člověk neměl přehlédnout to, že svatebním obřadem mají vzniknout nové skutečnosti, ale nejsou při něm dovedeny do konce. Manželství vychází ze svátosti, ale jeho tvoření pokračuje dál rok za rokem. Manželství je jedna ze skutečností, o nichž se nikdy nedá říci, že jsou, nýbrž že se stále uskutečňují.

Manželství se dostává na scení, protože je muži a ženy začínají považovat za samozřejmá, a proto — eventuálně z jiných důvodů — je přestávají tvořit. Svátost dělá z myšlenek skutečnosti, aby byly uváděny v život, pokračovaly v něm a dotvářely se v pozemském světě.

Na konci obřadu je novému manželství požehnáno ve jménu Trojice. Manželství, která se neuzavírají svátostí, jsou rovněž skutečnostmi pozemského světa. Avšak při jejich vzniku se nikdo neobrací ke Kristu, aby je spojil se svým řízením světového vývoje. Obraz stavby domu, který byl uveden jako ilustrace, může znovu posloužit, ale v jiném smyslu. Kristus je stavitelem nebeského města, Nového Jeruzaléma, popsaného v závěru Zjevení svatého Jana jakožto vidina vykoupeného a znovu stvořeného lidstva. Kristus staví Svaté město z každého skutku lidského života, který jím může být přetvořen, který se může stát křesťanským. Jestliže se manželství uzavírá v jeho jménu, je skutečností, která může být do tohoto svatého města vestavěna.

Z knihy Seven Sacraments in The Christian Community. jejímiž autory jsou Evelyn Francis CAPEL a Tom

EVELYN FRANCIS CAPEL působila po celý život jako farářka Obce křesťanů v Londýně. V roce 1947 navštívila na několik týdnů Prahu a zapsala se do srdcí mnoha členů Obce křesťanů v tehdejší Československu. Od té doby sledovala situaci u nás – sdílela naše strasti a obavy o osud Obce křesťanů v období totalitního režimu a provázela nás v duchu na cestě k obnovení činnosti po roce 1989. V roce 1994 iniciovala cestu faráře Josefa Adamce do Anglie a zařídila její organizaci.

Evelyn Francis Capel zemřela 5. ledna 2000, v poslední den vánoc. Rudolf Kirst, redaktor sborníku vydaného na její počest, píše v dopise do Prahy, v němž oznamuje její úmrtí:

„Evelynin odchod uzavírá pozemskou cestu bohatého a průkopnického života světového významu vzhledem k jejímu osudu jako farářky Obce křesťanů a jako stoupenkyně a mluvčí kristologie a antroposofie Rudolfa Steinera. Její obdivuhodná oddanost a láska k bližnímu pomohla nespočetným lidem najít v životě cestu vpřed.“

Muž a žena v jazyce

MILAN HORAK

Stoupající cesta mezi kopci, na ní rodinka výletníků. Jako první kráčí rozložitý otec, obtížen batohem, v němž spravidla dřímá výstroj a zásoby celé rodiny; za ním první z ratolestí, asi dvanáctileté děvče, kolem pasu větrovku a na krku triedr: s odstupem několika kroků následuje matka rodiny, levou rukou si stírajíc pot z čela a pravou rukou držíc posledního člena výpravy, asi pětileté dítě, které odevzdaně klopytá přes kameny a pobekává. Otec se otáčí a netrpělivým pohledem měří zaostávající zadní voj. Maminka zachytí jeho pohled, ukáže pohybem hlavy na děcko a omluvně vysvětluje: „On je, chudák malý, už hrozně unavený.“ Aha, tak už víme, že čtvrtý výletník je chlapeček.

Skutečnost, že o chlapečkovi maminka prohlásí zmíněnou větu, zatímco o holčičce by řekla: „Ona je, chudinka malá, už hrozně unavená,“ nám připadá zcela přirozená a normální. Stačilo by však, aby dotyčná rodina mluvila finsky, a maminka by pro chlapečka i holčičku užila téže věty: „hän on, poloinen, jo kauhean väsynyt;“ pokud bychom chtěli zjistit pohlaví potomka, nezbylo by nám, než osvěžit své znalosti finštiny a zeptat se na ně přímo. O něco lépe bychom na tom byli, kdyby se jednalo o rodinu anglosaskou — výrok o chlapečkovi by pak mohl znít třeba: „poor thing, he is already terribly tired,“ zatímco v případě holčičky by se místo zájmena „he“ užilo „she“. Rozdíl vůči češtině je však citelný; zatímco v české větě se při výměně chlapečka za holčičku mění čtyři ze sedmi slov, v angličtině jsme odkázáni na jedinou slabiku. Pokud by nám ji vítr odnesl, nevěděli bychom zase nic. Otázka, proč některé jazyky rody vyjadřují a jiné nikoli, je náramně zapeklitá a nedá se jednoznačně zodpovědět. Zjistit, jak se vyjadřování rodů v jazycích vyvíjelo, se oproti tornu dá poměrně dobře. Mnoho jazyků máme písemně doloženo v různých stádiích jejich vývoje, v případě jiných nám jazykovědci nabízejí poměrně spolehlivé rekonstrukce jejich starších vývojových fází. Tak víme kupříkladu o angličtině, že dříve vyjadřovala rody o poznání bohatěji,

o češtině, že si během posledního tisíce let jeden nový rod vytvořila, a o finštině, že rody nerozlišovala nikdy. Bezrodá situace finštiny odpovídá do značné míry nejstarší fázi vývoje jazyka. Zájmena jsou ještě zcela jednotná — „hän“ můžeme přeložit „on“ i „ona“, „se“ znamená „tento“ i „tato“. Kromě případů, kdy je určité pohlaví spojeno s podstatou pojmu (např. u slov „otec“ a „matka“), je obojetné rovněž jmenné označení osob — „opettaja“, „učitel“ může být právě tak muž jako žena, „op-pilas“ můžeme přeložit „žák“ i „žákyně“. Jen v případě, že chce Fin obzvláště zdůraznit ženskost označované osoby, může tak učinit příponou „-tar“; svou oblíbenou zpěvačku tedy místo „laulaja“ nazve „laulajatar“. Mužskost nijak označit nemůže; duch jazyka očividně neshledal na mužích nic pozoruhodného. To jde tak daleko, že i samo slovo „muž“ („mies“) se dá občas použít v obojetném významu „lidská osoba“; ve starofinštině to bylo dokonce zcela běžné všude, kde se slovo „člověk“ („ihminen“) zdálo příliš vzletné. Pro označení osoby ženského pohlaví se nám nabízejí hned dvě slova — „nainen“, označující ženství samo o sobě, a „vaimo“, označující ženství ve vztahu k muži. Slovo „vaimo“ by se dalo přeložit i „manželka“, ale s výhradou, že „manžel“ je vždy jen „mies“ a že tedy „vaimo“

vyjadřuje cosi význačnějšího. To dotvrzuje i příbuzná estonština, kde totéž slovo („vaim“) znamená „duch“. Dalo by se říci, že nejstarší jazyky dokázaly v případě potřeby označit ženu, ale neměly ještě zcela vyvinutý pojem muže jako zvláštní kategorie lidských bytostí. Neměly k tomu důvod — zatímco muž vykonával práce, na něž byl sice specializován, ale kde ho mohla v nouzi zastat i žena (kupříkladu lov), sídlila v ženě síla plodnosti, rodivá síla, kterou muži zastoupit nemohli. Právě z úcty k této síle se vyvinula zvláštní označení ženských osob; zpočátku však byla vždy spjata s pohledem na tuto sílu — pokud nebylo v kontextu řeči nutně plodnost zmiňovat, používalo se pro ženu slova všeobecně lidského.

Uctivost označení se týkala zprvu jen pojmů „matka“ a „žena“, ale už brzy si jazyk vytvořil prostředky, jak připojit znamení úcty vůči plodnosti k takřka každému obojetnému slovu. Ve finštině a příbuzných jazycích to byla zmíněná přípona „-tar“ kterou známe ze starých jazyků indoevropských jako příponu znamenající „více“. Dalším krokem ve vývoji rodů v jazyce bylo vytvoření mluvnických nástrojů k označení ženskosti u přídavných jmen, zájmen a sloves, tedy vytvoření všeobecně použitelných ženských koncovek. Tento krok už finština nečinila, ale

prošly jím jazyky indoevropské a semitské. S úkolem se vypořádaly různými způsoby — zatímco semitské jazyky začaly k přídavným jménům i ke slovesným tvarům připojovat ženskou příponu „-at“ která se pak rozrůžňovala pod vlivem hláskových změn, vyhradily indoevropské jazyky pro ženský rod některé skloňovací typy. Při tvoření mužských a ženských tvarů zájmen se uplatnily i postupy další — kupříkladu jazyky germánské si za mužské a ženské osobní zájmeno vybraly dvě různá dosavadní zájmena („he“ a „she“ jsou tatáž zájmena, která známe z finštiny jako „hän“ a „se“), jazyky slovanské vytvořily ženské tvary pomocí ženské koncovky (ze zájmena „on“, které odpovídá finskému „hän“, vzniklo připojením koncovky „-a“ zájmeno „ona“), jazyky semitské se rozhodly vyjadřovat rod používáním synonymické formy téhož zájmena (hebrejské „hí“, „ona“ bylo původně jen jinou, významově totožnou formou zájmena „hú“, „on“).

Existence koncovek, které dokázaly ženství vyjádřit i slovesným tvarem nebo přídavným jménem, umožnila, aby se mluvnický jako ženská projevila i označení dalších bytostí a věcí, v nichž lidé cítili plodivou sílu. Ve všech jazycích se to týkalo slov označujících zemi nebo půdu, velmi často byla ve hře jména ovocných stromů. Tím, že kupříkladu latina začala vyjadřovat ženský rod u přídavných jmen některých typů koncovkou „-a“ a mužský koncovkou „-us“, mohlo se rozrůznit označování věcí, u nichž se dosud rod neprojevoval; latinik tedy říkal „dominus bonus“ („dobrý pán“) nebo „sonus bonus“ („dobrý zvuk“), ale „humus bona“ („dobrá půda“) nebo „malus bona“ („dobrá jablň“). Mnohá slova poté začala ztrácet svá původní zakončení a přijímat typické koncovky mluvnického rodu, k němuž byla řazena. Tak už dnes v češtině například neříkáme „vypasená hus“, jak tomu bylo ještě před půltisíciletím, nýbrž „vypasená husa“.

Vlivem takto vypracovaného vyjadřování mluvnických rodů však bylo čím dál tím těžší rody nevyjadřovat. Zatímco v počátečním stavu jazyka existovala všeobecná vyjadřovací forma, použitelná pro jakékoli slovo, a jen ve zvláštních případech se sahalo pro uctivou formu ženskou, nyní se pojmy pocíťované jako ženské sepjaly se svým mluvnickým rodem natolik, že jeho nevyjádření mohlo vést k nepochopení či k omylu. Řekneme-li třeba „polámaný jablň“, pomyslí si náš protějšek, že se přeslechl nebo že jsme se přeřekli; řekneme-li ale „nepoužitelný rada“ místo „nepoužitelná rada“, netuší chybu nikdo a rozhovor se mimoděk přesouvá od obecného poradenství k nezaměstnanosti

úředníků. Nechat rod nevyjádřený už není možno, rody se v jazyce stávají veličinou povinnou.

Tento vývojový krok — přechod od volitelného k povinnému označování rodu — je nezávažnějším přelomem v dějinách vyjadřování mužství a ženství v jazyce. Většina jazyků, které tento krok učinily, si sice zachovala určité oblasti, kde se dávná rodová všeobecnost dá ještě vycítit. Tak se můžeme i dnes zeptat: „Kdo je třídím učitelem 3. B?“ aniž bychom tím vyloučili, že se jedná o ženu, nebo můžeme mluvit o „obyvatelích Prahy“ a mít na mysli obyvatele obojího pohlaví. Není už však možno říci „učitel Nováková“ nebo dokonce „učitel Nováková byl včera nemocen“. Jinak se mluví o mužích a jinak o ženách; přitom se nejedná jen o rodové koncovky, ale z příslušnosti k rodu vyplývá i určitá slovní zásoba — zatímco jenom muže můžeme označit za vola, jenom ženu můžeme nazvat saní. Jen vzácně se může slovo na okamžik osvobodit od svého rodu, ale pak hned sklouzává do ještě pevnějšího korzetu ustálené vazby („ty chlape nevychovaná“). To znamená, že každý člověk je svým pohlavím upoután k určitým vyjadřovacím formám, že se o něm dá mluvit jen určitým způsobem, že se určité formy přímo nabízejí v závislosti na jeho pohlaví. Co bylo dříve přenecháno osobnímu vnímání a vyjadřovacímu citu mluvčího, to nám dnes mluvnické předepisuje, a my se ocitáme v nebezpečí, že naše vnímání a vyjadřovací cit se na tomto poli podřídí mluvnické a zakrní.

Počínaje zmíněným přelomem má jazyk jiný charakter, než měl do té doby. Mluvnických rodů může během

dalšího vývoje rodů přibývat nebo ubývat, ale to mění ráz jazyka podstatně méně, než vznik rodů vůbec. Tak zůstaly kupříkladu semitské jazyky u dvou počátečních rodů — na jedné straně rodu ženského, na druhé straně rodu, který většinou nazýváme „mužský“, ale který by se správně měl jmenovat „ostatní“. Jazyky indoevropské pro změnu vydělily z „ostatního“ rodu rod mužský a dopracovaly se tak k rodům třem, z nichž jazyky slovanské rozlišením rodu mužského životného a neživotného získaly čtvrtý rod, zatímco většina románských jazyků zredukovala tři indoevropské rody zase jen na dva. Jako červená nit se však všemi jazyky táhne rozdělení původní, rozdělení na bytosti ženské a věci ostatní; vždyť stačí si v češtině srovnat například skloňování zájmena „ten“ ve všech čtyřech rodech, a už víme, na čem jsme — tvary „bez toho“, „k tomu“, „o tom“ nebo „s tím“ mohou být střední i mužské, životné i neživotné, a od ženských tvarů „bez té“, „k té“, „o té“ a „s tou“ se liší nadměrně výmluvně. Přechod k povinnému označování rodu je tedy přechodem mezi dvojím chápáním ženství, mezi pohledem na ženu jako na výjimečnou bytost, vyzdvíženou z ostatního stvoření, a pojetím ženství jako společenské role.

Tento přelom prodělaly všechny jazyky, které rozlišují gramatický rod. Pro jediný jazyk však máme závěr tohoto přelomu dobře doložen i písemně — pro starozákonní hebrejštinu. Ta vstupuje na pole literatury ve chvíli, kdy jsou všechny její mluvnické prostředky k vyjádření rodu vytvořeny a z velké části i ustáleny. Pro osoby ženské se už veskrze používají ženské slovesné tvary a přídavná jména, ale v poslední oblasti ještě vládou staré poměry — pro muže i ženy se užívá zpravidla téhož osobního zájmena „hú“, které v pozdější hebrejštině nabyde významu výhradně mužského. Výlučně ženské zájmeno se v nejstarších knihách Bible, v pěti knihách Mojžíšových, vyskytuje jen několikrát, a to na místech, kde chtěl autor zdůraznit ženství jednajících osob. V pozdějších biblických knihách toto staré vyjadřování odeznívá a na jeho místo nastupuje rigorózní rozlišování mezi „hú“ pro muže a „hí“ pro ženy.

Právě hebrejský jazyk ve své nejstarší podobě, která ještě dokládá původní pojetí mluvnických rodů, byl vyvolen i k tomu, aby popsal mýtickým obrazem původ lidských pohlaví a jejich přirozený vztah. V okamžiku, kdy se v Bibli začíná mluvit o ženě a o muži, je ještě možné označit ženu buď specificky žensky, nebo všeobecně lidsky. Bible se chápě této možnosti a označuje ženy zprvu důsledně obourodým zájmenem „hú“. Dokonce i na tak „ženském“ místě, jako je Genesis 3,20, stojí doslova: „I nazval člověk ženu svou jménem Eva“ neboť on byla matkou všeho života.“ Jen na třech místech v celé první knize Bible se užívá zájmena „ona“: poprvé v Genesis 20,5, kdy takto označí Abrahámovu ženu Sárú cizí král poté, co ji Abrahám zapřel a označil za svou sestru; podruhé v Genesis 26,7, kdy se v obdobné situaci ocitá Rebeka, žena Izákova; potřetí 3 8,25, kdy Tamar dokazuje svému tchánu Judovi, že příčinou jejího nemanželského těhotenství je právě on.

Bible tedy tam, kde jí to jazyk ještě dovoluje, označuje ženu všeobecně lidsky a vyhýbá se zdůrazňování jejího pohlaví. Jen na třech místech je žena označena zájmenem výlučně ženským — tam, kde ji muž zapřel a nesplnil svou povinnost vůči ní. Tato skutečnost je součástí biblického poselství —součástí téměř neznámou, ale významnou a varovnou. Pro muže i pro ženy.

Alchymický aspekt manželství

KAREL HALAMA

Tavič usedne a pročistí syny Léviho a přetaví je jako zlato a stříbro. (Mal 3,3)

Rozhodl ses, milý příteli, nekráčet pokojnou cestou pouštních Otců, ale žít ve světě, odevzdat svůj život družce a její přijmout za svůj? Můžeš si být tedy jist, že jsi získal pozornost duchovních světů. Pro žízničního po poznání a harmonii není těžší a při poctivém úsilí plodnější cesty, než jakou sis zvolil. Mnozí svatí poustevníci se pokládali za méně statečné, a proto zvolili život mimo vřavu lidských společenství, v nichž uskutečňování duchovních hodnot je velmi těžké a může připomínat pověstné „chytání černého kocoura v tmavé místnosti“ nebo — zdoluhavou a jemnou alchymickou práci s tyglíky, kovy a šťávami země... Možná by podobnými slovy mohl začínat dopis nějakému mladému odvážnému adeptovi Velkého Díla, který se rozhodl dosáhnout transmutace svého ega ve zlato. Z pohledu muže, který žije mnoho let se svou ženou „v jedné baňce“ získává alchymická symbolika svůj půvab a může nabývat nových významů.

„Máš rád zahradničení? Alchymie se dá srovnat se zahradničením.

Máš rád rybolov? Alchymie má něco společného i s rybolovem.
Ženská práce a dětská hra...“ (Fulcanelli)

Slovo alchymie údajně pochází ze staroegyptského výrazu „khemi“, tj. černý, tmavý, nebo také skrytý. Podle jiných autorů je toto slovo odvozeno z řeckého „chymos“, tj. šťáva. Obojí význam je zajímavý. Khemi jako by odkazovalo za viditelné, smyslově těžko postižitelné, za zevní projevy přírody i člověka samotného, chymos může naznačovat oblast temperamentu a nutné polaritu — napětí, prostě „šťávu“ života.

I pro spirituální alchymii je východiskem všech druhů života tzv. „matena prima“, univerzální substance — nikoli hmota v pravém slova smyslu, nýbrž spíše potence hmoty nabývat jiných forem a kvalit. Bývá také označována jako „panenská země“ nebo „filosofické vejce“.

Na počátku svého vývoje se tato „prahmota“ rozlišila na mužský a ženský princip — filosofickou síru a rtuť. Umění alchymie, ať fyzicky nebo spirituálně pojaté, spočívá ve spojování těchto protikladů, proto je nazýváno „mysterium coniunctionis“ (tajemství spojení) a často se vyjadřuje sexuální symbolikou koitu „krále a královny“. Z jejich spojení se pak zrodí alchymická sůl. Alchymickou síru, rtuť a sůl však nelze ztotožňovat s chemickými látkami těchto názvů. Jde o určité analogie, Mluvíme-li o soli, pak křesťanovi možná zazní Kristova slova: „Vy jste sůl země.“ (Mt 5,13)

Vlastní proces alchymické proměny pak vychází z téze „solve et coagula“ (odděluj a zhušťuj, rozpusť a sraz, zdrcni) a je skrytě vyjádřen v anagramu slova VITRIOL, což v jednom způsobu překladu znamená: Visita Inferiorae Terrae Rectificando, Invenietis Occultum Lapidem — „Vyhledej spodní zemi, zdokonal ji a nalezeš skrytý kámen“. A zlato té země je skvělé. (Gn 2,12)

Odděluj a zhušťuj! Odděl plevel od zahrady, ryby od řeky, zlato od hlušiny. Zbavuj se nepodstatného, koncentruj podstatné — plnou tvůrčí sílu!

V alchymii, fyzické i spirituální, jde o uchopení hluboké podstaty života a o jeho kvalitativní proměnu — nalézání Kamene Mudrců, transmutaci obecných kovů ve zlato či profánního v zasvěcené a vzácné. V uvědomělé alchymické práci s vlastním životem záleží pak úplně na všem. Nic není náhodné a zanedbatelné, vše je důležité. Vždyť adept se svou ženou se mají stát Králem a Královnou, ryzím zlatem a jejich vztah čirým drahokamem, skrze nějž může do světa vstupovat Věčné Světlo. Stav manželství se pro adepta stává alchymickou píčkou, kde taví své ego. Nikde jinde není toto ego člověka tolik vystavováno bolestným konfrontacím, nikde nemusí přistupovat na tolik kompromisů jako v manželství. Adept je nucen ustupovat od mnoha „důležitých“ věcí, na kterých lpěl, neboť přirozený egoismus muže a ženy se v manželství dříve či později projeví a střetnou. Možná bude muset ustoupit úplně od všeho — včetně své vědomé duchovní cesty...

Po počátečních fázích díla hýřících všemi barvami a budících velké naděje vstupuje do fáze „putrefactio“ — hnití, rozkladu. Ta přirozeně ústí v „nigredo“ — černotu, havraní hlavu, černé slunce. Stav, který zná sv. Jan z Kříže

jako Temnou noc. Nastává deziluze a intenzivní pocit marnosti, opuštěnosti — utrpení vnitřní bolestí. Ideál a cíl mizí kamsi daleko a zdá se být neuchopitelný a neuskutečnitelný. Někdy přichází tento stav již po roce manželství, jindy mnohem později coby „manželská krize“. U mnoha lidí však není rozpoznán a vědomě uchopen a „alchymická píčka“ se záhy hrouť, společná „baňka“ puká u rozvodového stání. Ve skutečnosti je putrefakce stavem žádoucím a nutným a myslí-li to adept se svou duchovní cestou vážně, pak v této fázi, kde se zbaví většiny svých idealistických schémat a vyumělkovaných fasád, uspěje. Putrefakce a následné nigredo jsou přirozenými očištnými a zúrodnujícími procesy duchovního organismu, z nichž vychází vše nové. Proto si alchymista na svůj život nikdy vážně nestěžuje.

„Hle, přetavil jsem tě, vyško ušel jsem tě v peci utrpení.“ (Iz 48,10)

Na tomto místě by bylo poctivé, kdyby autor svou expozici ukončil. Pozvolna sice opouští popsaný alchymický stupeň, další však nerozeznává natolik zřetelně, aby o něm mohl cokoli napsat.

Jsou však stupně další, mnohem radostnější a po počátečním hrubém zpracování následují jemnější a světlejší finesy. Takovým následným stavem může být albedo (běloba), kde v novém světle — jak říká Basileus Valentinus — „vystoupí všechny barvy“. Někdy se hovoří o sedmi stupních, které jsou symbolizovány kvalitami sedmi planet a Velké Dílo je popisováno jako „chymická svatba“, jindy je použito symbolů dvaadvaceti velkých tarotových arkán nebo písmen hebrejské abecedy. Jiné systémy využívají tradiční symboliku dva- nácti. Jedno je však zřejmé — symbolika spojení muže a ženy jako spojení protikladů za účelem duchovního zdokonalování je od alchymie neodmyslitelná a v jejím spirituálním pojetí jde o životní realitu.

O žabím králi, neboli o vysvobození sexuality

FRANK PESCHEL

Pohádky poukazují svými obrazy na hluboké pravdy člověka a jeho pozemského i duchovního života. Lze je vyložit různým způsobem, třeba kosmologicky či ve vztahu k jednotlivému životu, nebo i jako výraz duchovní stezky člověka. Vždy však poukazují obrazy na jeden určitý jev života, o kterém by si měl člověk získat hlubší pochopení, důležité pro jeho mravní růst. Pohleďme na pohádku o Žabím králi z hlediska jednotlivého života a doplňme si ho potom krátkým pohledem na duchovní stezku.

Žabí král neboli železný Jindřich.

Za starých časů, kdy se ještě čarovalo, žil král, jehož dcery byly všechny krásné, ale nejmladší byla tak sličná, že i samo slunce, které toho přece tolik vidělo, se pokaždé údivem zastavilo, když jí zasvitlo do tváře. Poblíž královského zámku se prostíral hustý temný les a v tom lese pod starou lípou byla studánka. V horku dne si nejmladší královská dcera ráda vyšla do lesa a usedala na chladný okraj studánky. A když jí byla dlouhá chvíle, házela si zlatou koulí, vyhazovala ji do vzduchu a zase ji chytala. To byla její nejmilejší hračka.

Začátek pohádky zachycuje docela určitý okamžik života lidské duše před narozením. Nejmladší princezna, která představuje volní stránku duše, žije ještě v království svého otce, v duchovním světě. Ale už touží po stínu a chládku. Pohádka vystihuje okamžik, kdy lidská duše po dlouhém životě mezi vysokými andělskými hierarchiemi pociťuje touhu po samostatném bytí, které lze získat pouze životem v lidském těle na zemi. Duše samotná to ještě neví. Hraje si ještě se zlatou koulí, která zobrazuje duchovní zárodek budoucího těla, obsahující osudové dary celého vesmíru.

Jednou se stalo, že zlatá koulička minula princeznu nastavenou dlaň, buchla o zem a odkutálela se rovnou do vody. Princezna ji sledovala očima, ale zlatá koule zmizela a studánka byla hluboká, tak hluboká, že nikdo na dno nedohlédl. Princezna se dala do pláče, plakala čím dál hlasitěji a nemohla se nijak utěšit. A jak tak naříkala, někdo na ní zavolal: „Copak je ti, princezničko, křičíš, že by se kámen nad tebou ustrnul.“ Princezna se rozhlížela, odkud ten hlas přichází, a pojednou spatřila, jak z vody vystrkoval hlavu tlustý šeredný žabák. „To jsi ty, starý čmuchale?“ řekla princezna. „Pláču pro svou zlatou kouli, spadla mi do studánky.“ — „Tak už se utiš a neplakej,“ odpověděl žabák, „zde je snadná pomoc, ale co mi dáš, když ti tvou hračku zase přinesu?“ — „Co jen budeš chtít, milý žabáčku,“ řekla princezna, „dám ti třeba svoje šaty, perly, drahokamy, ba i zlatou korunku, co nosím.“ Žabák odvětil: „O tvé šaty, perly, drahokamy ani o tvoji zlatou korunku nestojím, ale kdybys mě měla ráda a já kdybych si mohl s tebou hrát a být tvým kamarádem, sedat vedle tebe u tvého zlatého

stolku, jíst z tvého zlatého talířku, pít z tvého zlatého pohárku a spát v tvé postýlce — to když mi slíbíš, ponořím se ke dnu a zlatou kouli ti vynesu. „— „Ale ano““ řekla princezna, „všechno ti to slibuji, jen abys mi kouli už přinesl. “Přítom si však myslela: Co to ten hloupý žabák plácá, žába sedí ve vodě mezi sobě rovnými a kuňká. Nemůže přece být žádnému člověku kamarádem.

Pohádka těmito obrazy naznačuje okamžik pozemského zplození, jak jej prožívá duše ještě nenarozeného dítěte. Říká: „Studánka je hluboká, na dno nikdo nedohlédl.“ Co všechno musí nastat na zemi, aby se sešli v pravou chvíli muž se ženou, kteří poskytují duši potřebné dědičné síly pro budoucí tělo a osudové podmínky přiměřené alespoň začátku nového života! Vládne tam nesmírná moudrost, které se můžeme blížit jen s úctou. „Studánka je hluboká, na dno nikdo nedohlédl.“

V okamžiku zplození se spojuje duchovní zárodek těla s pozemským zárodkem a duše začíná strádat, že ztratila spojení s budoucím osudem. Princezna pláče. Z hlubin se teď vynořuje žabák, který jediný může kouli vrátit. Osud člověka se spojuje s určitou dědičnou linií. Jeví se snad zplození a všechno, co s tím souvisí, duchovnímu pohledu v žabí podobě? Ptáme-li se svého zdravého citění na sexualitu, nacházíme v ní paradox. Na jedné straně nás mocně přitahuje a okouzluje, na druhé straně ji pečlivě zakrýváme jako něco nevzhledného. a nepěkného. Ona má v sobě něco krásného, ale zároveň je spojena s něčím, co se nemá ukázat navenek. Sexualita žije ve zvláštní mezi-říši.

Žába je oboživelník. Napůl vychází z vody na pevninu, ale tam jakoby propadá zemské přitažlivosti. Vypadá jako přitlačená k zemi, což ji činí škaredou. Blízkost k vodě ji činí slizkou. Ale žába je velice citlivá na tlak vzduchu — na

„náladu“ počasí. Dobře se ví, jakou roli hraje při setkání milenců i manželů „počasí“ mezi nimi. Citlivá oblast sympatie a antipatie umožňuje nebo znemožňuje v daném okamžiku zplození. Tak nalézáme ve vlastnostech žáby obraz dvou stran sexuality, nebo v pojetí pohádky spíš obraz té oblasti, do které vstupuje člověk při narození a jejíž jedinou branou je pozemské zplození.

Jakmile měl žabák od princezny slib, potopil se, spustil se ke dnu a za chvíli zase vyplul na hladinu, nesl v hubě zlatou kouli a vyhodil ji do trávy. Princezna si radostí až vyskočila, když opět uviděla svou krásnou hračku, honem ji sebrala a utíkala pryč. „Počkej, počkej,“ volal za ní žabák, „vezmi mě s sebou, já nemohu běhat tak rychle jako ty. “Ale ať za ní kvákal, co mu hrdlo stačilo, princezna na to neslyšela, pospíchala domů a za chvíli už si na ubohého žabáka ani nevzpomněla. Žabákovi nezbylo, než se zase vrátit do hlubin své studně.

Druhého dne zasedla princezna s králem a se všemi dvořany ke stolu a začala jíst ze zlatého talířku. Najednou na schodišti: plesk, plác, plesk, ptác; něco cápalo vzhůru po mramorových schodech, a když to doskákalo až nahoru, zaťukalo to na dveře a zavolalo: „Princezničko nejmladší, otevři mu. “ Princezna se běžela podívat, kdo to je, otevřela dveře a — seděl tam žabák! Honem dveře přibouchla a vrátila se ke stolu, ale všecka se bála. Král viděl, jak jí srdce buší, a zeptal se: „Co tě tak vylekalo, dceruško, stojí snad za dveřmi nějaký obra chce si tě odvést?“ — „Obr ne,“ odpověděla princezna, „ale šeredný žabák.“ — „A co ti chce ten žabák?“ — „Ach, tatínku, když jsem včera seděla u studánky a hrála si se svou zlatou kouličkou, spadla mi do vody; a protože jsem tuze plakala, ten žabák mi ji zase přinesl, a jelikož si to mermomocí vymíňoval, já mu slíbila, že bude mým kamarádem. Ovšem mě ani ve snu nenapadlo, že by mohl z té své vody ven. Teď je za dveřmi a chce ke mně.“ Vtom podruhé něco zaťukalo na dveře a zavolalo:

„Princezničko nejmladší, otevři mi, nezapomnělas snad, cos mi slíbila u studánky chladáunké? Princezničko nejmladší, otevři mi.

Král zvážněla řekl: „Co jsi slíbila, musíš dodržet, jen jdi a otevři mu. “Princezna šla a otevřela, žabák skočil dovnitř a hopity hop v patách za ní až k její židli. Tam zůstal sedět a žádal: „Vyzdvihni mě k sobě.““ Princezně se nechtělo, otálela, až jí to král nakonec poručil. Sotva byl žabák na židli, chtěl na stůl, a když seděl na stole, zakvákal: „Přisuň mi blíž svůj zlatý talířek, ať můžeme jíst spolu.“ Princezna mu sice vyhověla, ale bylo vidět, jak nerada. Žabák si pochutnával, jí však každé soustečko vázlo v hrdle. Nakonec žabák řekl: „Najedl jsem se dosyta, jsem unavený, odnes mě do svého pokojíčku a rozestel svou hedvábnou postýlku, půjdeme si lehnout!“ Princezna se dala do pláče, bála se studeného žabáka, kterého by se byla dříve ani nedotkla, a který měl nyní spát v její čisté krásné posteli. Ale král se rozhněval a řekl: „Nesmíš teď opovrhovat tím, kdo ti pomohl v tísní!“ A tak vzala princezna žabáka dvěma prsty, odnesla ho nahoru do svého pokojíku a posadila do kouta. Ale když

ležela v posteli, žabák k ní přilezla požádal: „Jsem unavený a chci spát stejně dobře jako ty. Vyzdvihni mě, nebo to povím tvému otci.“ To už princezničku teprve rozhořčilo, zvedla žabáka a vši silou jím mrštila o zeď „Teď už snad dáš pokoj, žabisko ohavné!“ Jenže když dopadl na zem nebyl to už žabák, ale mladý kralevic s hezkýma přívětivýma očima; ten se nyní po otcově vůli stal princezniným manželem a přítelem. Vypravoval jí, že ho zlá čarodějnice zaklela a nikdo jiný ho nemohl z té studně vysvobodit než jen ona jediná a zítra že si ji odveze do svého království.

Lidská duše je od té chvíle s touto oblastí nerozlučitelně spojena, i když si to nechce přiznat. V pubertě, kdy se duševní síly dospívajícího člověka spojují s tělesnými orgány, se občas vyvíjí odpor k vlastnímu tělu, což může vést až k nemocem (třeba u dívek k anorexii ap.). Přílehlavým obrazem této skutečnosti je setkání s žabákem. V pohádce žabák následuje princeznu a žádá: „Vyzdvihni mě k sobě!“ Člověk nemá těmito silami opovrhovat, ale má je pozvednout na lidskou úroveň. To je vůle královského otce. Od podlahy chce žabák na židli, ze židle na stůl, odtamtud do horního pokoje a nakonec do postýlky. Tady se vyskytuje mez. Ve spánku splývá člověk se svým tělem, ale nic o tom neví. To je ochrana. Nesmí chtít vědomě splývat s tím v sobě, co je zvířecího rázu. Princezna zvedá žabáka ještě výš, než on žádá (až k srdci, nebo nad hlavu?), a mrští jím o zeď, silný to projev lidského Já. Ale to právě bylo třeba. Oblast pozemského zplození, sexualita, je pro člověka jediná cesta k zemi a tím k plnému lidství, ale je z pohledu pohádky zakletá a má být vysvobozena. I zde se opět ukazuje paradox: ne sympatie, splynutí s ní ji vysvobozuje, ale antipatie v podobě poznání. Teprve tehdy, když hlubším poznáním vysvobodíme na sexualitě to, co ji činí napůl zvířecí, zjeví se nám zplození jako okamžik, ve kterém působí vesmírné tvůrčí síly a který umožňuje lidskému Já sestup na zem a zážitek svobody a lásky.

Potom usnuli. Nazítří ráno, sotva je slunce probudilo, přihřel na nádvoří kočár tažený osmi bělouši, ti měli na hlavách bílé chocholy z pštrosích per a postroje ze zlatých řetízků, a vzadu na stupátku stál sluha mladého krále, věrný Jindřich. Věrný Jindřich se tak rmoutil, když jeho pán byl proměněn u žabáka, že si (kil pobít srdce třemi železnými obručemi, aby se mu žalem nerozskočilo. Pomohl manželům nasednout do kočáru, který měl zavést mladého krále do jeho království. Sám si zase stoupl dozadu na stupátko, celý blažený, že jeho pán je konečně vysvobozený. Ujeli kus cesty. Pojednou uslyšel mladý král, že vzadu za ním cosi bouchlo, jako by se něco zlomilo. Otočil se a zvolal:

„Jindřichu, osa rupla!“
Ale věrný Jindřich odpověděl:
„Ne, pane, obruč pukla
na mém srdci, jež se málem
rozskočilo velkým žalem, když
jsem ve studánce seděl,
žabák o vodě jen věděl.“

Ještě jednou a pak potřetí se cestou ozvalo prasknutí a mladý král se pokaždé domníval, že se láme vůz, a přece to dělaly jen ty obruče, jak odskakovaly od srdce věrného Jindřicha: tolik se radoval, že jeho pán je vysvobozen ze zakletí a šťasten.

Na konci pohádky najednou vystupuje železný Jindřich. Znamená člověka putujícího po duchovní stezce, který se snaží pochopit, proč člověk musí trávit část svého vývoje ve spojení s napůl ještě zvířecím tělem. Sotva tušíme intenzitu studu, kterého byl dřívější poutník schopen, usiloval-li o duchem prohloubený pohled na člověka. Krásným obrazem sebekázně poutníka hledajícího pravdu jsou tři železné obruče kolem Jindřichova srdce, které nakonec pukají radostí z produchovní a proměnění lidské tělesnosti.

Ruské přísloví

Děvčiny hezounké, tichounké, milounké. I odkudž zlé ženy se berou? Z těchže je vždycky berou.

N. N.

Kolik svobodných mužů zní o vlídné a laskavé ženě! A kolik ženatých!

J. Cummings

Muž, který ustoupí, ačkoli má pravdu, je buď moudrý, nebo ženatý.

Ch. De Gaulle

Jedna hádka se ženou mě stojí víc energie, než pět tiskových konferencí.

J. N. Nestroy

Ženatí muži žijí déle – nebo jim to tak alespoň připadá.

Vauvenargues

Manželství s dobrou ženou je jako přístav v bouři. Manželství se špatnou ženou je jako bouře v přístavu.

M. Kauffman

Recept na šťastné manželství je jednoduchý: Mýlíš-li se, přiznej to, máš-li pravdu, mlč jako zařezaný.

EVELYN FRANCIS CAPEL

byla farářkou Obce křesťanů v Londýně. Zemřela 5. ledna 2000

KARIN FLEISCHEROVÁ

je farářkou Obce křesťanů v Praze. Jako členka redakční rady se podílí na přípravě sborníku Okruh a střed.

WOLFGANG GADEKE

je farářem Obce křesťanů v Kielu. Vede manželskou poradnu.

KAREL HALAMA

je grafikem sborníku Okruh a střed a členem jeho redakční rady.

MILAN M. HORÁK

je farářem Obce křesťanů v Überlíngen u Bodamského jezera.

FRANK PESCHEL

je farářem Obce křesťanů v Praze. Jako člen redakční rady se podílí na přípravě sborníku Okruh a střed.

ALBRECHT SCHWENK

je farářem Obce křesťanů v Kasselu.

OBEC KŘESŤANŮ, vydavatel sborníku Okruh a střed, byla založena roku 1922 v Německu. Podnětem k jejímu vzniku byla otázka, zda a jakým způsobem může dojít ve dvacátém století jakožto století strojů, informací a praktického materialismu ke skutečné obnově náboženského života. S tímto problémem se skupina zakladatelů Obce obrátila na Rudolfa Steinera, který na základě antroposofického bádání zprostředkoval novou podobu křesťanského kultu a života. Nový způsob je srozumitelný a současně otevírá možnost konkrétního náboženského citění. Obec křesťanů dnes působí v mnoha zemích světa, v Čechách od roku 1925.